

Værdighed og bedre retssikkerhed for voldtægtsofre

Erfaringer med uddannelse af
advokater i samtykke

AMNESTY
INTERNATIONAL

Med støtte fra

TrygFonden

© Amnesty International Danmark 2022

Udarbejdet med støtte fra TrygFonden

Med støtte fra
TrygFonden

Indhold

1. Terminologi	1
2. Introduktion	2
2.1 Problemformulering	2
2.2 Amnestys rolle: Istanbulkonventionen	3
2.3 Formål	5
3. Anbefalinger	6
3.1 Europarådets minimumstandarder	6
3.2 Best practices	8
4. Metodologi	10
5. England and Wales	12
5.1 Det engelske system	12
5.2 Voldtægt og samtykke i England og Wales	13
5.3 Undervisning af fagprofessionelle i traumereaktioner, kønsstereotyper og voldtægtsmyter	19
5.4 Opsummering	22
6. Sverige	24
6.1 Det svenske retssystem	24
6.2 Voldtægt og samtykke i Sverige	25
6.3 Undervisning af fagprofessionelle i traumereaktioner, kønsstereotyper og voldtægtsmyter	28
6.4 Opsummering	34
7. Eksisterende praksis og anbefalinger til forandring i Danmark	36
7.1 Det danske System	36
7.2 Opsamling	39
8. Amnesty Danmarks pilotprojekt - Undervisning i samtykkelov målrettet advokater	40
8.1 Beskrivelse af pilotprojektet	40
8.2 Erfaringer fra pilotprojekt	45
9. Konklusion	50
9.1 Best practice	52
10. Litteraturliste	54

1. Terminologi

Denne udredning benytter termerne "offer" og "overlever" som mere eller mindre synonyme.

Betegnelsen "offer" bruges sædvanligvis til at beskrive personer, hvis menneskerettigheder er blevet krænket. For eksempel er det den vedtagne betegnelse i De Forenede Nationers (FN) erklæring om de grundlæggende principper for retfærdighed for ofre for kriminalitet og magtmisbrug¹ samt Romstatutten for Den Internationale Straffedomstol.²

Amnesty International anerkender, at "offer" er den korrekte juridiske term, men vi skønner, at "overlever" bedre afspejler den styrke og modstandskraft, som personer, der har været udsat for seksuel vold, lægger for dagen.

Desuden foretrækker mange selv "overlever"; det samme gælder mange menneskerettighedsaktivister.³ Der er dog nogle, som foretrækker "offer", og derfor bruges begge termer i denne udredning, alt efter konteksten.

---

¹ FN's generalforsamling: Erklæring om de grundlæggende principper for retfærdighed for ofre for kriminalitet og magtmisbrug, FN-dokument A/RES/40/34.

² FN's generalforsamling: Romstatutten for Den Internationale Straffedomstol (sidst ændret i 2010), 17. juli 1998.

³ Rahila Gupta: »'Victim' vs. 'Survivor': feminism and language«, Open Democracy, 16. juni 2014, www.opendemocracy.net/5050/rahila-gupta/victim-vs-survivor-feminism-and-language

2. Introduktion

I Danmark taler vi ofte stolt om, at vi har en høj grad af ligestilling og tryghed i vores velfærdssamfund. Men voldtægts ofre oplever desværre ofte hverken værdighed, ligestilling eller tryghed i kontakten med det offentlige retssystem. Det ønsker Amnesty International Danmark (herefter Amnesty) at ændre i samarbejde med TrykFonden.

Den 1. januar 2021 trådte en ny voldtægtslov baseret på samtykke i kraft i Danmark. Lovændringen er et afgørende første skridt for at sikre, at ofre for voldtægt får en værdig behandling under retsprocessen. Men en lovændring er ikke nok i sig selv. Der er behov for, at der skabes en positiv holdningsændring og forståelse for en samtykkkultur blandt de faggrupper, som voldtægts ofrene møder i det offentlige system. I denne udredning samler Amnesty erfaringer fra andre lande, der har en samtykkbaseret voldtægtslovgivning. Fokus ligger på landene Sverige og England, der begge er lande med en samtykkelov, men som har forskellige retssystemer og erfaringer hermed. Udredningen centrerer sig om uddannelse af de bistandsadvokater, som ofre for voldtægt kommer i kontakt med under retsprocessen, og hvordan den kan klæde advokaterne bedst muligt på til opgaven.

For at bidrage til en mere retfærdig retsproces og et mindre retraumatisk møde med retssystemet for voldtægts ofre har Amnesty gennem et pilotprojekt arbejdet med at styrke bistandsadvokaters forudsætninger for at sikre voldtægts ofre en værdig behandling og oplevelse, når en voldtægt anmeldes, og deres sag behandles i retssystemet. Dette vil i sidste ende give ofrene bedre retssikkerhed.

Amnesty sidder i det ekspertpanel om voldtægt, der blev nedsat af tidligere justitsminister Søren Pape i 2019, og som justitsminister Nick Hækkerup har bevaret - p.t. i en uformel form. Panelet er ad flere omgange kommet med anbefalinger til justitsministeren – blandt andet om en markant udvidelse af bistandsadvokatorordningen for voldtægts ofre.⁴ Når anbefalingen implementeres, vil denne udredning netop bidrage til at sikre, at advokater har forudsætninger for at støtte voldtægts ofre bedre.

2.1 Problemformulering

Danmark er et af de lande i Europa, hvor flest kvinder bliver udsat for kønsbaseret vold, herunder voldtægt og seksuel vold.⁵ Ifølge tal fra Justitsministeriet er 6.200 kvinder årligt blevet udsat for voldtægt eller voldtægtsforsøg i perioden 2008-2018. De seneste år viser desuden, ifølge Justitsministeriet, en stigende tendens, og samtidig skønnes det, at de reelle tal for den nævnte periode er højere.⁶

---

⁴ <https://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2019/ekspertpanel-vil-loefte-indsatsen-mod-voldtaegt> og <https://danner.dk/nyt/st-rre-retf-rdighed-voldt-gtsofre-p-vej>

⁵ Fyens Stiftstidende, Ritzau, Sådan ser volden mod kvinder ud i Danmark og Europa, 5. marts 2014.

<https://www.fyens.dk/indland/Saadan-ser-volden-mod-kvinder-ud-i-Danmark-og-i-Europa/artikel/2467292>

⁶ <https://dkr.dk/vold-og-voldtaegt/fakta-om-voldtaegt/>

Forskning fra Syddansk Universitet har estimeret, at der skete 24.000 voldtægter og voldtægtsforsøg i 2017.⁷ Samtidig er Danmark et af de lande, hvor færrest voldtægter anmeldes, og der er meget få sager, hvor tiltalte dømmes skyldig.⁸

Amnesty dokumenterede i 2019 i rapporten "*Giv os respekt og retfærdighed*", støttet af TrykFonden, at der eksisterer en stor barriere for voldtægtsfres adgang til retfærdighed, værdig behandling og retssikkerhed i det offentlige system.

Rapporten viser, at barrieren skyldes tre forhold:

- 1) at Danmark havde en forældet voldtægtslovgivning, der ikke levede op til internationale menneskerettighedsstandarder
- 2) at myter om voldtægt og kønsstereotyper er cementeret i det danske samfund
- 3) at der ikke findes en samtykkekultur.

Rapporten viste desuden, at der ikke eksisterer et uddannelses tilbud i voldtægtsmyter, kønsstereotyper og samtykke målrettet de fagpersoner, som voldtægts ofre møder i systemet. De voldtægts ofre, der vælger at anmelde et overgreb, oplever ofte spørgsmål fra politi, anklagemyndighed og advokater, der ikke blot er problematiske, men endda nogle gange er direkte retraumatiserende.⁹ Det kan blandt andet være spørgsmål om offerets tøj, seksuelle fantasier eller tidligere seksuelle forhold. Ofrene oplever også ofte en meget lang proces fra anmeldelse til retssag, hvor det er svært at få adgang til oplysninger om, hvad der sker i sagen, og hvordan de selv skal agere.

2.2 Amnestys rolle: Istanbulkonventionen

Amnesty Internationals arbejde er baseret på FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder, og vi arbejder for, at alle mennesker skal have adgang til menneskerettigheder hele tiden. I 2014 tiltrådte Danmark Istanbulkonventionen, der har til formål at:

- a) Beskytte kvinder mod alle former for vold og at forebygge, retsforfølge og udrydde vold mod kvinder og vold i hjemmet.
- b) Bidrage til udryddelsen af alle former for diskrimination af kvinder og at fremme reel ligestilling mellem kvinder og mænd - herunder at hjælpe kvinder til selvstændiggørelse.
- c) Skabe en omfattende ramme, politikker og foranstaltninger, der beskytter og hjælper alle ofre for vold mod kvinder og vold i hjemmet.

⁷ Laura Deen, Kathrine Bindsbøl Holm Johansen, Sanne Pagh Møller, Bjarne Laursen: »Vold og seksuelle krænkelser«, 2018, p. 52, www.sdu.dk/da/sif/rapporter/2018/vold_og_seksuelle_kraenkelse

⁸ Danmarks Statistik: www.statbank.dk/STRAF10

⁹ Sofie Mulvad-Reinhardt, Justitsministeriets Forskningskontor, Ofres oplevelser ved anmeldelse af seksuelle overgreb til politiet, oktober 2017, p.15f.

d) Fremme internationalt samarbejde med henblik på at udrydde vold mod kvinder og vold i hjemmet, at yde støtte og bistand til organisationer og retshåndhævelsesorganer med henblik på etablering af et effektivt samarbejde, således at der kan gøres en integreret indsats for at udrydde vold mod kvinder og vold i hjemmet.

Ifølge Istanbulkonventionens artikel 36, der handler om seksuel vold og voldtægt, har den danske stat skrevet under på:

1) At ville træffe lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at den forsætlige udøvelse af følgende handlinger er strafbar:

- a) Uden den pågældendes samtykke at foretage vaginal, anal eller oral penetrering af seksuel karakter af en anden persons krop ved hjælp af en kropsdel eller en genstand
- b) Uden den pågældendes samtykke at udøve handlinger af seksuel karakter med en anden person
- c) Uden den pågældendes samtykke at få en anden person til at udøve handlinger af seksuel karakter med en tredjemand.

2) Samtykke skal gives frivilligt og være udtryk for den pågældendes fri vilje, bedømt ud fra omstændighederne ved den konkrete situation.

3) Parterne træffer de lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at bestemmelserne i stk. 1 også gælder for handlinger begået mod personer, som i henhold til national lovgivning anerkendes som tidligere eller nuværende ægtefæller eller partnere.

Da vi fik samtykkeloven den 1. januar 2021 i Danmark, levede den danske stat - set ud fra et lovmæssigt perspektiv - endelig op til disse forpligtelser, som blev underskrevet tilbage i 2014. Men der er lang vej endnu, og lovgivning alene skaffer ikke retfærdighed for voldtægtsofre eller nedsætter antallet af voldtægter. I henhold til Istanbulkonventionen er staterne forpligtede til at stille introduktions- og videreuddannelse til rådighed for fagpersoner, der arbejder med forskellige former for vold mod kvinder, herunder seksuel vold. I Danmark findes der kun et begrænset uddannelses tilbud på området for politibetjente, og det er ikke obligatorisk for anklagere og dommere at deltage i nogen form for uddannelse på dette område.

De ofre, eksperter og fagpersoner, der blev interviewet til rapporten *"Giv os Respekt og Retfærdighed"*, understregede, at det er vigtigt, at der **sker forandringer i forhold til uddannelse af fagpersonale**.¹⁰ Derfor arbejder Amnesty for, at den danske stat skal leve op til disse aftaler, som Danmark har forpligtet sig til med Istanbulkonventionen i 2014, og sørge for at ofre for voldtægt og seksuelle krænkelser får fyldestgørende juridisk bistand og en retfærdig behandling i retssystemet.

---

¹⁰ Amnesty International 2019: Giv os Respekt og Retfærdighed - ADGANG TIL RETFÆRDIGHED FOR KVINDelige VOLDTÆGTsoverLEVERE I DANMARK.

2.3 Formål

Denne udredningsrapport skal understøtte Amnestys projekt med at uddanne advokater i samtykke, voldtægtsmyter, kønsstereotyper og traumereaktioner. Den vil afdække "best practice" og erfaringer for undervisning af advokater i andre lande med en voldtægtslovgivning baseret på samtykke, her i blandt England og Sverige.

England, da det er det land i verden, som først fik en samtykkebaseret voldtægtslovgivning, mens Sverige er et land, som Danmark ofte sammenligner sig med. Dertil kommer, at de fik en voldtægtslovgivning baseret på samtykke et par år før Danmark, og vi kan derfor lære af deres erfaringer.

Undersøgelsen vil belyse, hvilken undervisning de samme faggrupper modtager i andre lande og afdække, hvilke erfaringer der er opsamlet med resultaterne af undervisningen for at sikre retssikkerhed for voldtægts ofre. På den baggrund vil Amnesty kunne implementere "best practice" i undervisningsforløbet og anvende erfaringerne i fortalerarbejdet for, at nævnte tematikker bliver en obligatorisk del af bistandsadvokaternes efteruddannelse samt et fast tilbud i advokaters efteruddannelse fremover.

3. anbefalinger

I Amnestys arbejde med udviklingen af undervisningsforløb målrettet bistandsadvokater – og i tilblivelsen af denne udredning – har det vist sig svært at finde eksempler på retsinstanser fra sammenlignelige lande, som har a) velbeskrevne undervisningsforløb og b) evalueringer med udgangspunkt i voldtægtsorfres oplevelse med systemet.

Amnestys anbefalinger til udarbejdelse af undervisningsforløb for bistandsadvokater læner sig derfor op ad rådgivning fra voldtægtsoverlever, relevante fagprofessionelle, samt Istanbulkonventionens artikel 15, som omhandler staters forpligtelser til uddannelse af fagfolk:

1 ”Parterne tilvejebringer eller styrker behørig uddannelse af de relevante faggrupper, som arbejder med ofre for eller gerningsmænd til alle former for vold omfattet af denne konvention om emnerne forebyggelse og konstatering af sådan vold, ligestilling mellem kvinder og mænd, ofrenes behov og rettigheder og forebyggelse af sekundær offergørelse”.

2 ”Parterne skal opfordre til, at den i stk. 1 nævnte uddannelse omfatter undervisning i koordineret tværinstitutionelt samarbejde med det formål at muliggøre en omfattende og hensigtsmæssig håndtering af henvisninger i sager omhandlende de voldshandlinger, der er omfattet af denne konvention”.¹¹

Der findes desuden flere internationale tiltag – særligt på EU-niveau – som samler anbefalinger fra eksperter i både menneskerettigheder, jura og kvinderettigheder til forebyggelse af blandt andet seksuel vold mod kvinder, såvel som behandling af ofre for seksuel vold – både i politiet, retssystemet, på krisecentre og i andre instanser, som er relevante for voldtægtsofre.

I dette afsnit vil vi redegøre for en række anbefalinger fremsat i Europarådets *”list of minimum services for preventing violence against women and assisting victims”* og de eksempler på *”best practise”*, EU-rapporten *”Best Practices for Rape Prevention and for Assisting Women Victims of Rape”* har identificeret både i og uden for Europa.

3.1 Europarådets minimumstandarder

Europarådets minimumsstandarder forholder sig ikke udelukkende til retssystemet, men inkluderer retningslinjer for en bred række af initiativer, når det kommer til seksuel vold mod kvinder. De omhandler blandt andet uddannelse af personale, sikkerhed i kvindekrisecentre, rådgivning i rettigheder og et intersektionelt fokus på vold mod kvinder, som inkluderer anbefalinger om særlige tilbud til for eksempel flygtninge- og migrantkvinder. Listen inkluderer et minimum af standarder for personale på tværs af alle disse sektorer opsummeret som følger¹²:

---

¹¹ Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet, Istanbul, 2011, Artikel 15

¹² Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg, September 2008: *”Combating violence against women: minimum standards for support services”*, side 41

Minimumstandarder – gældende for alle instanser	Langsigtet niveau for standarder	Menneskerettigheder
<ul style="list-style-type: none"> • Uddannelse og træning skal være et kontraktuelt krav ved ansættelse • Begyndertræning skal sikre indførelse i de kønsbaserede dynamikker af vold, kendskab til de forskellige former for vold mod kvinder, antidiskrimination og diversitet • Specialiserede NGO'er skal bruges til denne træning • Kvindesagsorganisationer bør have kvindelige ansatte, ligesom øvrige instanser bør sikre, at der er adgang til kvindeligt personale; herunder i politiet, hospitalsvæsenet og tolkeservices 	<ul style="list-style-type: none"> • Alle instanser bør garantere, at deres personale til enhver tid er opdateret på den nyeste research og godkendte best practices • Personale skal løbende superviseres og rådgives • Rekrutterings- og ansættelsesprocesser bør sikre diversitet i sammensætning af personale 	<ul style="list-style-type: none"> • Forbud mod diskrimination: • Regeringerne er forpligtede til at sørge for en kønsmainstream politik, der tager hensyn til alle køns interesser. • Respekt for værdighed: Respekt for kulturel, religiøs og sproglig diversitet

Specifikt for retssystemet opremser Europarådet følgende basale forpligtelser¹³:

Politi:

- Alle ofre skal – så tidligt i anklageproceduren som muligt – tilses af en specialuddannet betjent.
- Hver politistation skal have mindst én betjent ansat, som har en specialuddannelse i partnervold samt én ansat, som har en specialuddannelse i seksuel vold og voldtægt.
- I indsamlingen af beviser og opbygning af en sag skal politiarbejdet ske med udgangspunkt i det faktum, at langt de fleste voldtægtssager begås af en person, der kender ofret i forvejen.
- Politiet skal henvise alle ofre til relevante støtteorganisationer.
- På ofrets forespørgsel – eller med ofrets samtykke – skal politiet sikre tilstedeværelsen af en relevant støtteperson i afhøringsituationer både hos politiet og i retssalene.
- Antallet af gange, hvor ofret forventes at gengive sin version af hændelsesforløbet – både hos politi, anklagemyndighed og i retssystemet - bør begrænses til et absolut minimum.

¹³ "Combating violence against women: minimum standards for support services", side 53-56

Retssystem:

- Ofret skal tilbydes gratis juridisk bistand og -rådgivning i alle stadier af retsprocessen.
- Sager om seksuel vold mod kvinder skal behandles lige så alvorligt som alle andre former for voldssager.
- Retten skal sikre, at ofret til enhver tid bibeholder sin anonymitet i medierne.
- Retten skal sikre, at ofret behandles respektfuld i afhøringsituationer og generelt i retssalen.
- Alle ofre skal have adgang til:
  - o Information om deres sag og dens status
  - o Juridisk bistand og rådgivningstjenester
  - o Adgang til sikkerhedsforanstaltninger
  - o Information om betingelserne for gerningsmandens løsladelse
  - o Information om tilgængelig hjælp, rådgivning og støtte
  - o Information om, hvordan man søger kompensation.
- Alle professionelle ansat i politi- og retssystem bør trænes i:
  - o En kønsbaseret analyse af vold – og seksuel vold – mod kvinder
  - o En forståelse af offergørelse, traumatisering og ofres reaktionsmønstre
  - o En rettighedsbaseret tilgang til seksuel vold mod kvinder
  - o Anti-diskrimination.

3.2 Best practices

I rapporten "*Best Practices for Rape Prevention and for Assisting Women Victims of Rape*"¹⁴ - en rapport bestilt af Europa-Parlamentets komité for kvinders rettigheder og ligestilling mellem kønnene - listes en række eksempler på "best practices" i både europæiske lande og internationalt. Nedenfor er de eksempler, som er særligt interessante, når det kommer til ofres retssikkerhed.

Europa:

Sundhedsbaseret henvisningsklinik for ofre for seksuelle overgreb: UK

St. Mary's Sexual Assault Referral Centre (SARC) i Storbritannien tilbyder en omfattende, integreret og sundhedsstyret støtte til ofre for voldtægt og seksuel vold – alt sammen samlet i samme bygning. Det er en multisektionel 'one-stop

---

¹⁴ Directorate General For Internal Policies; Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs; *Overview of the worldwide best practices for rape prevention and for assisting women victims of rape, 2013.*

shop'-enhed, som tilbyder sundhedstjek og -behandling, indhentning af retsmedicinsk bevismateriale, rådgivning og fortalervirksomhed.

Det er centralt for SARC's tilgang, at brugere af klinikken har mulighed for selv at sammensætte deres forløb af netop de elementer, individet har brug for. SARC måler deres succes på brugerevalueringer og et omfattende monitoreringssystem, som løbende udvikler revisioner af klinikkenes services og delelementer for konstant at forbedre deres tilbud. Klinikken har opnået international anerkendelse og tilbyder desuden uddannelses- og træningsprogrammer til både lokale og globale aktører¹⁵.

Internationalt:

Koordinerede responsystemer: USA

I USA er der en koordineringsindsats af samfundets forskellige instanser der adresserer voldtægt og andre former for vold mod kvinder, som forsøger at integrere både de statslige og ikke-statslige aktiviteter og services på et lokalt niveau. Et primært mål med koordinering er at undgå fragmenteret behandling og holde fokus på ofrets behov i alle led af responsystemet. Nogle af elementerne af koordineringsindsatsen er officielle og formaliserede og påvirker den overordnede retslige indsats for ofres sikkerhed.

Andre er gearet til at etablere mere effektiv interaktion med ofrene. Der findes eksempler på koordinerede indsatser af denne art i både USA og Europa, og de vigtigste amerikanske eksempler er: The Sexual Assault Interagency Council in Minnesota, the Sexual Assault Response Team (SART) in Fresno, Californien, and the SART in Montgomery, Alabama¹⁶.

Sydafrika:

Specialret: Sexual Offences Court

Sexual Offences Courts i Sydafrika assisterer ofre for voldtægt ved at arbejde traumereducerende i deres behandling af sager. De anerkender, at retsprocessen kan være sekundærtraumatiserende og hjælper desuden med forebyggelsen af voldtægt ved at øge sandsynligheden for, at voldtægtsforbrydere bliver dømt og stillet til ansvar. Initiativet er del af Sydafrikas 'anti-rape strategy', som har til formål at reducere sekundærtraumatisering af ofre og forøge antallet af domme. Deres personale består af specialuddannede individer fra en bred vifte af stakeholders – både fra retssystemet og fra andre instanser.

Evalueringer har vist et signifikant højere antal domsfældelser i voldtægtssager og sager om seksuel vold sammenlignet med rater for domme i ikke-specialiserede retssager¹⁷.

---

¹⁵ *Overview of the worldwide best practices for rape prevention and for assisting women victims of rape, 2013, side 20*

¹⁶ *Overview of the worldwide best practices for rape prevention and for assisting women victims of rape, 2013, side 20*

¹⁷ *Overview of the worldwide best practices for rape prevention and for assisting women victims of rape, 2013, side 21*

4. Metodologi

I denne udredning gøres der brug af desk research og interviews, der blev udført mellem november 2021 og februar 2022. Vi har undersøgt erfaringer fra andre lande, når det kommer til uddannelse af advokater i samtykke, voldtægtsmyter og kønsstereotyper med et særligt blik på henholdsvis England og Sverige.

Desk research

Indledende undersøgelser af eksisterende litteratur viser, at der er få studier og videnskabelige artikler med fokus på indholdet i eller effekten af efteruddannelse af advokater i samtykke, voldtægtsmyter og kønsstereotyper. Dette gør sig særligt gældende for de to udvalgte lande til udredningen, nemlig England og Sverige. Under afdækningen af eksisterende litteratur benyttede vi blandt andet søgeordene *“Consent based law education Sweden”*, *“Consent based law education England”*, *“Education of lawyers in consent Sweden”*, *“Education of lawyers in consent England”*, *“Education of lawyers in consent UK”*, *“Lawyers education in rape cases”* og så videre.¹⁸

I processen ledte det ene søgeord ofte henimod et nyt søgeord, og flere forskellige varianter af sætningerne blev brugt. På samme vis medførte afdækningen af en hjemmeside os videre til den næste, som igen førte os videre til den næste. Et eksempel på dette er den videnskabelige artikel *“The ‘lottery’ of rape reporting”* lavet af sociologen Carroll, der bruger en undersøgelse lavet af Brå, det kriminalpræventive råd i Sverige, som førte os videre til en anden undersøgelse lavet af Brå.

Efter et par ugers indledende desk research udvidede vi vores søgning til en ny række søgeord og sætninger, som blandet andet *“Education of professionals in consent”*, *“Education in consent”* og *“Education of professionals”* for også at finde studier, der undersøger og beskriver voldtægtsområdet mere generelt i de respektive lande. Som en del af den nye søgning fandt vi frem til følgende studier:

<i>“System’s Response to Rape, the decriminalisation of rape”</i>	der er udarbejdet af organisationerne Centre for Women’s Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, og Rape Crisis England & Wales i 2020
<i>“Rape survivors and the criminal justice system, Victim’s commissioner”</i>	lavet af Molina og Poppleton fra <i>Victim’s commissioner</i> i 2020
<i>“The new consent law in practice”</i>	lavet af Brå, det kriminalpræventive råd i Sverige i 2020
<i>“The ‘lottery’ of rape reporting”</i>	lavet af den amerikanske sociolog Carroll i 2021.

¹⁸ For at se flere udsnit af søgehistorik og keywords for søgning se bilag 1.

Interviews

Til at støtte op om vores desk research gennemførte vi seks semistrukturerede interviews med engelske og svenske advokater, der alle har stor erfaring med at arbejde med voldtægtssager. De to interviews var med svenske ”målsägandebitråde”, som er et svensk ord for bistandsadvokat. De resterende fire interviews er lavet med advokater fra England, hvoraf de to er forsvarsadvokater, en er anklager, mens den fjerde både er anklager og forsvarer i voldtægtssager.

Advokaterne Kirsty Brimelow og Silvia Ingolfsdottir Åkermark er specielt udvalgt af Amnesty, da de har været Amnestys tætte samarbejdspartnere i udviklingen og afholdelsen af et efteruddannelsesforløb for danske advokater. De øvrige fire advokater er fundet gennem den såkaldte ”sneboldsmetode”, hvor man skaber kontakt til nogle, som kan sende en videre til andre relevante aktører og på den måde ”ruller snebolden” videre og videre.

Den svenske advokat Paola Ugglia fik vi således kontakt til gennem Silvia Ingolfsdottir Åkermark, og de tre engelske advokater fandt vi frem til ved at henvende os til engelske offerorganisationer. Disse organisationer satte os i kontakt med én advokat, der så satte os i kontakt med en ny advokat, før vi så fandt frem til en advokat med erfaring med voldtægtssager, som også kunne afsætte tid til et interview med Amnesty.

Alle interviews er foretaget online i januar 2022 og blev afholdt som semistrukturerede interviews. Den semistrukturerede interviewform giver respondenterne mulighed for at svare bredt på spørgsmålene frem for at give afledte svar. Desuden giver det også mulighed for, at respondenterne kan være med til at styre samtalen samtidig med, at interviewereren kan holde interviewet på det ønskede spor.¹⁹ På den måde fik vi svar på det, vi ønskede, men gav samtidig plads til samtale om områder, vi ellers ikke var kommet ind på, men som kunne være vigtige for emnet.

Respondenterne var generelt meget åbne og virkede ærlige og reflekterende i deres svar. Vi spurgte ind til advokaternes generelle oplevelser som advokater i voldtægtssager, deres håndtering af voldtægtsofre, og hvad de mener er vigtigt i den forbindelse, samt ind til hvad man kan gøre for at forbedre retssikkerheden og behandlingen af voldtægtsofre i retssystemet.

---

¹⁹ Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009): Interview – Introduktion til et håndværk. Hans Reitzels Forlag, 2. udgave, 5. oplag. Side 45

5. England and Wales

5.1 Det engelske system

Retssystemet i England og Wales er på samme vis som det danske retssystem bygget omkring, at det er staten, der i almenhedens interesse rejser tiltale mod en anklaget, og straffeprocessen er bygget op omkring at opretholde en retfærdig rettergang imellem disse to partnere. Offeret er på samme vis som i det danske system ikke part i sagen, men har status som vidne.

Overordnet set følger det af den engelske strafferetlige retsplejelov, der indeholder en række almene principper for strafferetssagsprocessen, at retten skal respektere vidner, ofre og nævninges interesser og holde dem informeret om sagens forløb.²⁰ Derudover har den forurettedes rettigheder indtil nyligt i England og Wales været etableret udenfor det straffeprocessuelle system og primært centreret sig om rettigheder til information og orientering. Det skal her holdes for øje, at den britiske politistyrke modsat den danske overordnet set er decentraliseret og består af en række selvstændige regionale styrker.²¹

Code of Practice for Victims of Crime (Victims Code) angiver *12 rettigheder* i form af ydelser og en minimumsstandard for disse ydelser, der skal leveres til ofre for kriminalitet af organisationer og myndigheder i England og Wales.²² Rettighederne kan ikke retligt håndhæves, men der kan klages.²³ Rettighederne går overordnet på, at politi og anklagemyndighed har en generel vejlednings- og informationsforpligtelse vedrørende en række forløb under og efter straffeprocessen.

Rettighed 4 i Victims Code giver ofre for visse forbrydelser, herunder seksualforbrydelser, udvidede rettigheder, herunder retten til at blive tilbudt en henvisning til en gratis specialstøtte før, under og efter en retssag. Specialstøtte tilbydes gratis og udbydes af private organisationer, som politiet videreformidler kontakt til. Der er her tale om uafhængige rådgivere, som arbejder med mennesker, der har oplevet voldtægt og seksuelle overgreb²⁴. ISVA'er giver upartisk information til offeret om alle dets muligheder, som f.eks. rapportering til politiet, adgang til Sexual Assault Referral Center (SARC) tjenester og specialiststøtte såsom præ-retssagsterapi og seksuel voldsrådgivning. Indenfor hver polititjeneste er der specially trained officers (STO) i voldtægts- og seksuelle krænkelssager. De fungerer som forurettedes kontaktpunkt under efterforskningen af straffesagen og vil typisk i praksis også stå for kommunikationen med politiet, anklagemyndigheden og vidnestøtte-enheden i retten. Det er dog op til de individuelle politikredse (i England og Wales er politistyrkerne decentraliseret og kommunalt forankret) at nedsætte kriterierne for, hvornår man har ret til at få bevilliget en STO til at lede sin sag.

Fra det tidspunkt, hvor der rejses tiltale til domsafsigelse, er der offentlige vidnestøtteenheder til rådighed for en forurettet.²⁵ Deres mandat er at varetage forurettedes interesser igennem straffeprocessen, og de er bemandet af ansatte fra politi- og anklagemyndigheden. Vidnestøttetjenesten vil også kunne hjælpe med forurettedes ret til en

²⁰ Ministry of Justice, Criminal Procedure Rules 2015, Part 1, 1.1.

²¹ Policing in the UK, House of Commons Library, Jennifer Brown, [CBP-8582.pdf \(parliament.uk\)](#)

²² [Code of Practice for Victims of Crime in England and Wales \(Victim's Code\) - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

²³ [Victims Law Policy Paper: Victims' Commissioner's Proposals for a Victims Law](#) s 19

²⁴ [The role of the Independent Sexual Violence Adviser \(ISVA\) - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

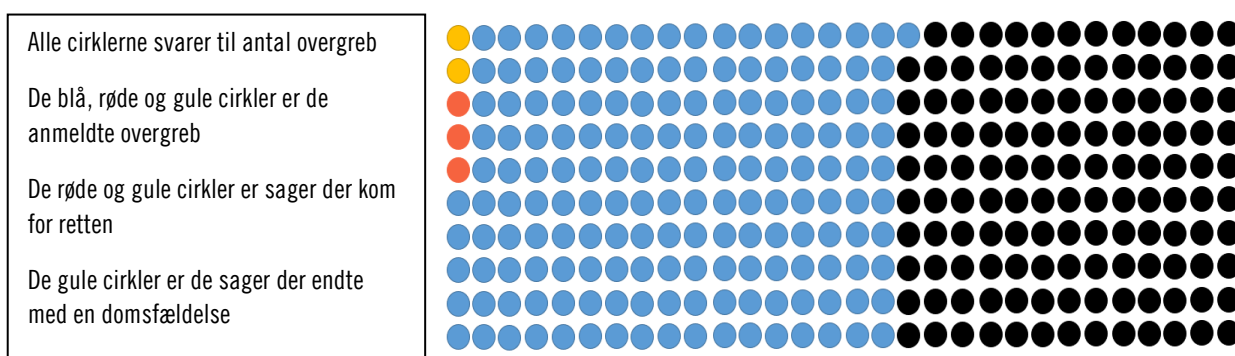
²⁵ [Victims and Witnesses: Care and Treatment | The Crown Prosecution Service \(cps.gov.uk\)](#) og [Victim and witness care \(college.police.uk\)](#)

vurdering af politiet til at afgøre, om man er berettiget til at afgive forklaring i retten ved hjælp af særlige foranstaltninger og hjælpe med evt. ansøgning til domstolen.²⁶

5.2 Voldtægt og samtykke i England og Wales

Voldtægtssager i England og Wales er sammenlignelige med voldtægtssager i Danmark på flere punkter. F.eks. kender 90% af dem, der er udsat for en voldtægt i England og Wales, deres overgrebsperson.²⁷ I Danmark kender langt de fleste ligeledes den person, som begår et seksuelt overgreb mod dem²⁸.

Landene er også sammenlignelige, når det kommer til en lav domfældelse. I England og Wales bliver omkring 100.000 voksne voldtaget hvert år (85.000 kvinder og 12.000 mænd), og mens 55.259 af disse overgreb blev anmeldt til politiet i 2019, kom 1.659 af sagerne for retten. Her endte kun 702 af sagerne med en domsfældelse.²⁹ I 2019 lå domfældelsesprocenten for voldtægter altså på 7,5%.³⁰ Og i juli 2020 viste en undersøgelse fra Home Office, at kun omkring en ud af 70, som var tiltalt for en voldtægt blev sigtet. På trods af stigningen i anmeldelser af voldtægter i England og Wales i de seneste år, er retsforfølgelse og domme samtidig faldet til det laveste, siden man begyndte at registrere disse sager.³¹ Dette peger på, at der stadig er brug for et stort fokus på voldtægt og samtykke i England og Wales.

Kirsty Brimelow, der er en af de førende advokater inden for voldtægtsområdet i England og Wales, oplever ligeledes, at der har været et øget antal af anmeldte voldtægter igennem de seneste år. Hun har mange års erfaring med

²⁶ Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 indførte en række foranstaltninger som retten kan foretage for særligt sårbare og intimiderede vidner, herunder forurettede i seksuelle lovovertrædelsessager. Almindelige særlige foranstaltninger omfatter: at have en skærm/gardin rundt om vidneskranken eller at afgive vidneforklaring via live videolink, enten fra et separat lokale i retten eller et dedikeret live-link site uden for retsbygningen.

²⁷ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change.

²⁸ 2 ud af 3 af voldtægtsoverleverne i Danmark, kender overgrebspersonen: Det Kriminal Præventive Råd: <https://dkr.dk/vold-og-voldtægt/fakta-om-voldtægt>

²⁹ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change.

³⁰ Walker, SJ 2021, Rape, inequality and the criminal justice response in England: The importance of age and gender, Criminology & Criminal Justice, 2021, Vol. 21(3) 297–315

³¹ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change.

voldtægtssager, underviser selv i håndteringen af disse sager og har samarbejdet med flere Amnesty afdelinger om samtykkelovgivning i deres respektive lande. Brimelow skyder skylden for den lave domsfældelse på politiske beslutninger og nedskæringer på området i England og Wales.

Hun forklarer, at efterforskningerne og retssagerne tager længere og længere tid, og det ender derfor ofte med, at nogle voldtægtsoverlevere simpelthen giver op, fordi de, med de traumer de i forvejen kæmper med, ikke længere kan være i den langstrakte proces. Både Brimelow samt Matthew Roberts, der har 20 år erfaring og arbejder både som anklager og forsvarsadvokat, forklarer, at Covid-19 har været med til at udskyde og besværliggøre processen i retssystemet yderligere.³² Dette nikker forsvarsadvokaten Richard English, der ligeledes har stor erfaring med sager om voldtægt og alvorlige seksuelle krænkelser, genkendende til.³³

Som situationen er nu i England og Wales, siger Kirsty Brimelow, at er man heldig, hvis der kun går fire år fra anmeldelse af en voldtægt, til sagen er afsluttet i retten. Dette står i vejen for domsfældelsen, der ikke kun forårsager, at nogle overlevere giver op, men også gør bevisførelsen mere vanskelig. Vidner kan ikke huske lige så klart, og beviser kan være svære at "bevare".³⁴ Matthew Roberts er enig og siger, at hvis nogen anmelder en voldtægt i dag, så ville hans gæt være, at sagen først blev ført i en retssal i 2023.

Han mener, at det er virkelig problematisk og forklarer desuden forekomsten af de lange retsprocesser med, at der er for få advokater, som tager sager inden for det strafferetlige område. Nogle af årsagerne til dét er, at betalingen er dårligere sammenlignet med andre juridiske områder, og at voldtægtssager ofte er mere omstændige med store downloads fra smartphones, tablets og lignende. Derudover er der ofte stor bevågenhed fra offentligheden og medierne. Derfor vælger mange jurister simpelthen disse sager fra.³⁵

Selvom England og Wales fik samtykkebaseret lovgivning allerede tilbage i 1956, så er der stadig store problemer med voldtægtsmyter og stereotyper, og med fagprofessionelles møde med voldtægtsoverlevere.³⁶ For det meste foregår en voldtægt ikke med andre vidner end offeret og gerningspersonen. Dette betyder ofte, at det er svært at føre en retssag, da bevisførelsen kan ende med at være den enes ord mod den andens, hvilket også betyder, at ofrets troværdighed af mange anses som ekstremt vigtig for sagernes afslutning.

Dette knytter sig an til de mange problemer med voldtægts- og offermyter, hvor der er bestemte forestillinger om, hvem det "perfekte" offer er, og hvordan et sådant bør reagere i forbindelse med et seksuelt overgreb. Ofre, der ikke passer ind i denne forestilling om det "perfekte" ofre eller på anden måde oplever bestemte fordomme pga. deres alder, ydre præsentation, sociale færdigheder, baggrund eller lærings/mentale handicaps, er mindre tilbøjelige til at opleve retfærdighed i forbindelse med voldtægtssager i England og Wales.³⁷

Dette viser et behov for et større fokus på uddannelse af fagprofessionelle til at være bevidste om sådanne fordomme og deres indflydelse i deres arbejde med voldtægtssager og -ofre.

---

³² Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22 og Interview med Matthew Roberts den 25.01.22

³³ Interview med Richard English den 25.01.22

³⁴ Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22

³⁵ Interview med Matthew Roberts den 25.01.22

³⁶ McMillan, L 2018, 'Police officers' perceptions of false allegations of rape', *Journal of Gender Studies*, vol. 27, no. 1, pp. 9-21. <https://doi.org/10.1080/09589236.2016.1194260>

³⁷ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

Initiativer for arbejdet med samtykke

Visse initiativer er sat i gang for at imødegå disse problemer på voldtægtsområdet i England og Wales. Ud over ændringer i loven, der senest blev lavet i 2003³⁸ er der blevet indført en række foranstaltninger for at komme almindeligt kendte myter og stereotyper til livs. Vejledning i at navigere gennem og træning i at møde voldtægtsmyter og stereotyper gives til alle specialiserede anklagere og politibetjente samt til alle dommere.

I England og Wales afgøres sager om voldtægt og seksuelle overgreb af en jury. Derfor er der blevet indarbejdet vejledning i bogen ”*Crown Court Bench*”³⁹ i 2010 for, at dommere kan lede juryen væk fra myter og stereotyper.⁴⁰ Matthew Roberts fortæller, at denne form for ”crash course” af juryen bl.a. består af, at begrebet samtykke defineres, og at det desuden er ret detaljeret omkring traumereaktioner. Der er også fokus på, hvordan forekomsten af en bestemt følelse eller reaktion hos voldtægtsoverlevende - eller mangel på samme - ikke er det samme som, at en hændelse skete eller ikke skete.⁴¹

Derudover har alle strafferetlige instanser i løbet af de sidste to årtier indført obligatorisk uddannelse og yderligere vejledning om den korrekte tilgang til efterforskning, retsforfølgning og retssag af voldtægt.⁴² Udover træning skal man som anklager ansøge om at blive en del af et specielt panel, for at man må føre en voldtægtssag i retten. Man kan kun blive en del af panelet, hvis man har tilstrækkeligt erfaring i sager om seriøse seksuelle krænkelser, som f.eks. junioradvokat, assistent eller lignende.⁴³ Som forsvarsadvokat er der ingen krav om speciel uddannelse, men retten opfordrer stærkt til det, og de fleste klienter vælger også en forsvarsadvokat, som har specialiseret sig i emnet. Der er i følgeskab med dette, strenge regler om, hvad der må spørges ind til i retssalen. Man må f.eks. ikke spørge ind til tidligere seksuel historik og erfaring, samt angribe folks karakter.⁴⁴

“We cannot cross-examine [rape-survivors] on previous history or experience, and that’s very limited... rightly so. So, there is a very different approach to how you cross-examine victims, or alleged victims, of rape as opposed to assaults or whatever it happens to be.”

(Interview med Richard English den 25.01.22)

Derfor er det meget almindeligt, at forsvarsadvokaterne i disse sager også har modtaget uddannelse i emnet, og Saleema Mahmood, der er forsvarsadvokat med 22 års erfaring og har haft mange voldtægtssager, vurderer, at 99 ud af 100 forsvarsadvokater har taget en form for kursus.⁴⁵ Hvis sagen handler om et barn eller et såkaldt sårbart vidne,

³⁸ Centre for Women’s Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System’s Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

³⁹ CROWN COURT BENCH BOOK, Marts 2010 – The trail of sexual offences, s 353-371:

https://keithhotten.files.wordpress.com/2014/05/benchbook_criminal_2010.pdf

⁴⁰ Centre for Women’s Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System’s Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

⁴¹ Interview med Matthew Roberts den 25.01.22

⁴² Centre for Women’s Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System’s Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

⁴³ Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22

⁴⁴ Interview med Richard English den 25.01.22 og interview med Saleema Mahmood den 25.01.22

⁴⁵ Interview med Saleema Mahmood den 25.01.22

er det et krav, at forsvarsadvokaten læser og forstår dokumentet ” *The Advocates Gateway*”, hvilket er en manual for, hvordan der må spørges ind til vidner og den forurettede, samt hvilke former for spørgsmål, der må stilles. I manualen gives der instrukser til hvilket sprogbrug, man bør bruge, spørgsmålenes karakter og konstruktionen af spørgsmålene. F.eks. må man ikke stille ledende spørgsmål eller spørgsmål, som den, der afhøres, kan misforstå.⁴⁶ Richard English oplever, at dette over de sidste ti års tid har haft stor betydning for den måde, som forsvarsadvokater går til voldtægtsoverleverer under krydsforhør.⁴⁷

I det engelske system kræves det ligeledes, at dommerne i voldtægtssager skal have specielle kvalifikationer og have været gennem certificeret uddannelse i sådanne sager.⁴⁸ Disse tiltag er implementeret for at sikre, at forurettede behandles passende af politiet, at efterforskningen bliver grundig samt med henblik på at sørge for, at tiltalte gives passende information og derigennem sikre, at både tiltalte og forurettede modtager en retfærdig rettergang.⁴⁹ Politiets uddannelse og vejledning har inkorporeret en 'pro-belief' tilgang, hvor politiet som udgangspunkt skal have den tilgang til folk, som anmelder en voldtægt, at deres forklaring er sand. Denne er formet i erkendelse af, at kun en meget lille del af voldtægtsoverleverer beslutter sig for at anmelde overgreb, primært på grund af frykten for ikke at blive troet. Denne 'pro-belief' tilgang er tænkt som måden, hvorpå involverede betjente skal møde overleverer på, hvor de behandles med udgangspunkt i, at de taler sandt, så overleverer oplever, at de bliver troet på. Dette ligesom det tages forgivet med andre rapporterede forbrydelser og for at beskytte mod stereotype overbevisninger, såsom at en kvinde kun anmelder voldtægt, hvis hun fortryder at have sex, eller gør det som en form for hævn.⁵⁰

Kirsty Brimelow fortæller, at der for omkring 20 år siden var retssager med virkelig slemme eksempler på, at voldtægtsoverleverer blev stillet upassende og irrelevante spørgsmål, som f.eks. hvilket tøj de havde på, hvor kort deres nederdel var og lignende.

“We have examples in the past of really bad cross-examining... Going back about 20 years, complainants were being asked about what they were wearing, how short was your skirt... that cannot happen... because it is legally irrelevant. What someone is wearing has no relevance.”

(Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22)

I England og Wales prøver man at komme sådanne spørgsmål til livs gennem den lovpligtige træning. Kirsty Brimelow oplever, at dette har skabt stor forandring med hensyn til, hvordan advokater går til udsatte vidner, som voldtægtsoverleverer skal betragtes som. Hun anerkender dog, at det engelske retssystem stadig kæmper med

⁴⁶ Interview med Saleema Mahmood den 25.01.22

⁴⁷ Interview med Richard English den 25.01.22

⁴⁸ Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22

⁴⁹ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

⁵⁰ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

voldtægtsmyter og med en stereotyp kønsopfattelse. Ifølge hende vil der selvfølgelig altid være såkaldte "outliers", som ikke lever op til de standarder, der skal være i en retssag.⁵¹

Et andet nyt tiltag er brugen af videooptagelse af overleveren. Dette finder sted både i forbindelse med deres første afhøring hos politiet samt i afhøring under retssagen. Brugen af den første videooptagelse under interviewet er for at give voldtægtsoverleveren den bedste mulighed for at kommunikere, hvad der faktisk skete og ikke kun have politiets skrevne rapport om, hvad personen sagde til afhøring, som bevis. Brugen af video i retssagen kan ved særlige tilfælde også tage form af interviews, der er optaget før fremmødet i retssalen. Det kan også udføres som et live krydsforhør, hvor overleveren sidder i et andet lokale i retsbygningen og er med over en videoforbindelse, dette for at beskytte overleveren i mødet med overgrebspersonen, hvilket kan opleves som meget voldsomt for de fleste og kan være decideret retraumatiserende for mange.⁵² Matthew Roberts vurderer, at der er fordele og ulemper ved brug af video i retssalen. På den ene side kan metoden virke upersonlig for juryen, hvilket kan få betydning for sagens resultat, men på den anden side er det givetvis mindre retraumatiserende for overleveren.⁵³

Voldtægtsoverlevernes møde med retssystemet

En undersøgelse, som organisationen *Victims Commissioner* i England og Wales lavede i 2020, viser da også, at voldtægtsoverleverne, der har rapporteret hændelser i de senere år, føler sig mere støttet af politiet, *Criminal Prosecution Service*, domstolene og overlever-tjenester, end i tidligere sager. Men kun 48% af dem, som anmeldte voldtægten, fortalte, at de følte sig behandlet med følsomhed, retfærdighed og respekt af politiet på anmeldelsesstadiet. Flere voldtægtsoverleverne følte sig dømt, at de ikke blev anset som troværdige, og at de blev behandlet som om, de selv var skyld i overgrebet.

Samme undersøgelse viste, at 29% af de 491 adspurgte ikke havde meldt voldtægten til politiet. 95% af de voldtægtsoverleverne, der ikke meldte voldtægten til politiet, sagde, at hovedårsagen var frygt for ikke at blive troet på. Den næst-hyppigste årsag til manglende anmeldelser var troen på, at sagen ikke ville blive efterforsket eller retsfulgt på grund af vedkommendes køn, seksualitet eller livsstil. Dette svarede hele 88% af dem, som ikke havde anmeldt voldtægten.

Vigtigheden af at føle sig anset som troværdig var et gennemgående tema på tværs af undersøgelsen, og overleverne fortalte, at de ofte følte, at fagprofessionelle fra systemet satte spørgsmålstejn ved deres troværdighed.

Voldtægtsmyter i systemet resulterer i, at overleverne ikke anmelder voldtægt, eller at de tilbagetrækker en anklage om voldtægt, da de ikke føler sig troet på.⁵⁴

En rapport, lavet i 2020, af organisationerne *Imkaan*⁵⁵, *Centre for Women's Justice*, *End Violence Against Women Coalition* og *Rape Crisis England & Wales*, viste, at oplevelser af uretfærdighed, retraumatisering af voldtægtsoverleverne samt den lave grad af domsfældelse skaber et disharmonisk retssystem, der virker afkriminaliserende og dermed skaber højere straffefrihed. Eftersom oplevelsen i retssystemet for overleverne er dårlig, og

⁵¹ Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22

⁵² Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22 og Interview med Matthew Roberts den 25.01.22

⁵³ Interview med Matthew Roberts den 25.01.22

⁵⁴ Molina, J & Poppleton, S, October 2020, Rape survivors and the criminal justice system, Victim's commissioner

⁵⁵ Den eneste UK-based, paraply organisationer, der er dediceret til at adressere vold mod sorte og etniske minoritets kvinder og piger: <https://www.imkaan.org.uk/>

domfældelsen er lav, bliver voldtægt altså en forbrydelse, som får mindre og mindre konsekvens for gerningspersonen.⁵⁶

I studiet fra *Victims Commissioner* var adspurgte voldtægtsoverlevere således ikke mere tilbøjelige til at føle, at en anmeldelse af et seksuelt overgreb ville føre til større retfærdighed. Kun 14% af de 491 adspurgte var enige i, at overlevere kunne få retfærdighed ved at anmelde voldtægt.⁵⁷ Dette stemmer overens med tal fra undersøgelsen lavet af organisationerne *Imkaan, Centre for Women's Justice, End Violence Against Women Coalition* og *Rape Crisis England & Wales* i 2020, der viser, at selvom antallet af anmeldte voldtægter i England og Wales er steget massivt i løbet af det sidste årti, er antallet af sager, som fører til en sigtelse og kommer for retten, omvendt faldet markant.

Dette peger på fortsatte problemer med hensigtsmæssig håndtering af voldtægtsager- og overleverer i England og Wales.⁵⁸ Der viser sig en forbedring i den måde, som voldtægtsoverleverer bliver mødt på i systemet, men at de forskellige indsatser på området stadig ikke har virket tilstrækkeligt efter hensigten. Og undersøgelserne indikerer en manglende oplevelse af at få retfærdighed.

Retraumatisering og voldtægtsmyter i retssystemet

Blandt de voldtægtssager, der ender i en retssal, mente et flertal af de adspurgte i *Victims Commissioners-*undersøgelsen, at de blev behandlet retfærdigt og med respekt af dommerne. Over tre fjerdedele fandt dog stadig, at krydsforhøret var retraumatiserende. *The Criminal Bar Association* træner sine medlemmer i at foretage krydsforhør, der ikke er retraumatiserende, men kun få af voldtægtsoverlevererne i undersøgelsen sagde, at forsvarsadvokaterne havde behandlet dem retfærdigt. F.eks. oplevede næsten to tredjedele af voldtægtsoverlevererne, at de under krydsforhøret blev spurgt ind til deres seksuelle historik, på trods af at denne spørge-praksis blev begrænset af loven for 20 år siden.⁵⁹

Undersøgelsen lavet i 2020 af organisationerne *Imkaan, Centre for Women's Justice, End Violence Against Women Coalition* og *Rape Crisis England & Wales*, viser, at definitioner af voldtægt, voldtægtsmyter og stereotyper, samt hvem der begår voldtægt og hvorfor, fortsætter med at spille en betydelig rolle for, hvordan voldtægtsoverleverer behandles i det juridiske system i England og Wales. Disse aspekter har derfor en betragtelig indvirkning på de strafferetslige resultater.

Der cirkulerer stadig en ide om, at hvis kvinder f.eks. har flirtet, er i et forhold, er gift eller før har haft samtykkebaseret sex med en given person, så har de på en måde givet samtykke til sex for altid. De samme fordomme og forestillinger gør sig gældende, når retssystemet bruger voldtægtsoverleveres seksuelle historik til at bevise eller modbevise, om der var samtykkebaseret sex eller ej. På trods af en vis anerkendelse af disse problematikker forbliver myter og stereotyper dybt forankret i systemet i England og Wales.⁶⁰

---

⁵⁶ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

⁵⁷ Molina, J & Poppleton, S, October 2020, Rape survivors and the criminal justice system, Victim's commissioner

⁵⁸ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change.

⁵⁹ Molina, J & Poppleton, S, October 2020, Rape survivors and the criminal justice system, Victim's commissioner

⁶⁰ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

5.3 Undervisning af fagprofessionelle i traumereaktioner, kønsstereotyper og voldtægtsmyter

Voldtægtsoverleverne ønsker at blive behandlet med følsomhed, retfærdighed og respekt, samt at der bliver troet på dem. Derfor er det nødvendigt, at fagprofessionelle, som arbejder med voldtægtssager og -ofre, bliver trænet i at kunne forstå traumer, give klar og rettidig information samt i at kunne tilbyde voldtægtsoverleverne den rette hjælp.

Selvom nogle overleverne i England og Wales føler sig støttet af grundige, sympatiske, tålmodige og venlige strafferetsprofessionelle, oplever mange andre også at møde et system, som afskrækker dem fra at anmelde eller gå videre med en anmeldelse af en voldtægt.⁶¹ Voldtægtsoverleverne efterlyser derfor yderligere uddannelse i misbrug i hjemmet, æresbaserede overgreb og valg af køn på efterforskningsofficerer.⁶²

For at voldtægtsoverleverne kan få en større følelse af tryghed er det afgørende, at vedkommende har en person, f.eks. en bistandsadvokat eller en person fra en støttende organisation eller lignende instans, som kan vejlede og støtte gennem hele retsprocessen. Dette resulterer i en bedre oplevelse for overleverne, og der er endda tilfælde, hvor reaktionen fra politi og andre aktører i systemet fremstår mindre mistroisk, når det kommer til mødet med overleveren.⁶³

De adspurgte fra *Victim's Commissioners*-undersøgelsen, der modtog støtte fra *Independent Sexual Violence Advisor* (ISVA), var mere tilbøjelige til at anmelde overgreb, illustreret ved at 93% af de overleverne, der havde modtaget denne form for støtte, anmeldte deres voldtægt.⁶⁴

Håndteringen af udfordringerne i de engelske og waliske systemer, som dette afsnit har beskrevet, kræver også en dybere forståelse af de intersektionelle vinkler, der forårsager en skævvridning i, hvem der vælger at anmelde en voldtægt og hvem, som ikke gør. Personer, der møder retssystemet opfattes forskelligt på baggrund af deres etnicitet, køn, socioøkonomisk baggrund, alder mv. Tal fra det Engelske *Office of National Statistics* viser, at kun 17% af voldtægtsoverleverne anmelder overgrebet til politiet.

Endnu færre anmelder voldtægt, når man tager højde for, om overleverne har etnisk minoritetsbaggrund, handicap, eller identificerer sig som en del af LGBTIQ+ minoriteter, både når det kommer til yngre og ældre grupper. De er samtidig i større risiko for selv at tilbagekalde anmeldelser eller helt at træde ud af retsprocesser om voldtægt. Det samme gør sig gældende for overleverne, som har en såkaldt "usikker immigrations status", da de frygter at blive sendt ud af landet, hvis deres ophold er baseret på deres relation til overgrebspersonen.⁶⁵

---

⁶¹ Molina, J & Poppleton, S, October 2020, Rape survivors and the criminal justice system, Victim's commissioner

⁶² Molina, J & Poppleton, S, October 2020, Rape survivors and the criminal justice system, Victim's commissioner

⁶³ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

⁶⁴ Molina, J & Poppleton, S, October 2020, Rape survivors and the criminal justice system, Victim's commissioner

⁶⁵ Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

Anbefalinger til undervisningens indhold

“I think it's all about the quality of the people that you have alongside the complainant... what did make a big difference is when there was a change in the system and complainants had one allocated officer, who was trained in how to communicate with complainants and knew what was going to happen in court... I think that there are cases where you need to give the complainant additional support, (more red.) than you would need to give to any other complainant of a crime.”

(Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22)

Sammenfatningen af anbefalinger til undervisningens indhold fra Matthew Roberts, Kirsty Brimelow, Saleema Mahmood og Richard English:

Emne	Beskrivelse af emnet indhold
Kønsstereotyper	Hvilke kønsstereotyper, der præger voldtægts- og samtykkeområdet, og som har betydning for den tilgang, vi som samfund, har til sex
Voldtægtsmyter	Hvilke voldtægtsmyter og fordomme, der skader vores tilgang til samtykkeområdet, og hvordan dette påvirker den måde voldtægtsager bliver behandlet i retssystemet
Traumereaktioner	Hvordan voldtægtsoverlevende kan have forskellige måder at reagere på, hvad disse bl.a. kan være: <ul style="list-style-type: none"> • Misforståelser om, hvordan et offer for en seksuel krænkelse opfører sig • At ikke alle reagerer ens • Ikke alle råber og kæmper imod • Mange fryser • Ikke alle fortæller andre om overgrebet lige med det samme
Sprogbrug og spørgeteknik	Hvilke måder, der er hensigtsmæssige at spørge ind til overlevende, vidner osv. <ul style="list-style-type: none"> • Ikke ledende spørgsmål • Ikke åbne spørgsmål • Forskel på f.eks.: ”Kan du huske?” og ”Husker du?” • Ingen aggression

“I have seen many cases over the years, and everyone reacts different to trauma! There is no classic, stereotypical victim. Everyone is different.”

(Interview med Matthew Roberts den 25.01.22)

Gode råd fra advokaterne Kirsty Brimelow, Matthew Roberts, Richard English og Saleema Mahmood

Richard English mener, at der stadig hersker store misforståelser omkring samtykke i England og Wales. Han fortæller, at man bør lade sig inspirere af lovgivningen fra Californien, der bygger på det, han kalder ”positivt samtykke”, hvilket han beskriver som, at alle parter aktivt skal have sikret sig samtykke⁶⁶. English mener ikke, at dette er tilfældet i den nuværende lovgivning i England og Wales.⁶⁷

Dette er dog ikke en tolkning af den engelske lovtekst, som der er enstemmighed om blandt de adspurgte advokater i denne udredning. Dette viser, at trods de mange tiltag og krav om uddannelse af fagprofessionelle i samtykke, før de må arbejde med voldtægtsager, er der stadig behov for mere uddannelse af disse faggrupper, selv når det kommer til selve forståelsen af, hvad der ligger i ordet samtykke og en samtykkebaseret voldtægtslovgivning.

Kirsty Brimelow mener dog, at uddannelsen af fagprofessionelle i retssystemet har haft en positiv virkning. Hun fortæller, hvordan *The Criminal Bar Association* afholder kurser og konferencer, hvor de ser på de nyeste voldtægtssager og benytter sig af eksperter til at køre undervisningsforløb.⁶⁸ Hun mener ikke, at træning i at have med voldtægtssager at gøre er anderledes end, at man også modtager træning i at have med de ofre og vidner at gøre, som er børn eller særligt udsatte. Ifølge Brimelow handler det om at få de bedste beviser, og det gør man bedst ved, at alle fagprofessionelle i retssystemet er uddannet i sådanne sager.⁶⁹

Brimelow fortæller, at undersøgelser fra *Victims Commissioner* viser, at det er vigtigt at overleveren har en advokat tilknyttet fra starten af processen. Jo før advokaten kommer på, jo bedre kan denne vejlede sin klient. I England og Wales bliver vejledningen af en voldtægtsoverlever traditionelt udført af en politibetjent, der tildeles overleveren, som en form for rådgiver. Brimelow oplever, at det havde stor betydning, da det blev gennemført som en fast del af måden, hvorpå man håndterer voldtægtssager i England og Wales, at man fik en specialuddannet politiofficer tilknyttet, der er trænet til at kommunikere med overleveren og i at informere om efterforskningen og retssagen. Hun mener, at det er nødvendigt at give voldtægtsoverlever mere støtte og vejledning end ofre for andre former for kriminalitet.⁷⁰

English mener, at ændringer på voldtægtsområdet i England og Wales vil kræve mere uddannelse af den brede befolkning. Som forsvarer oplever han, at klienter har fejlagtige opfattelser af, hvornår der juridisk set er givet samtykke, og at de har ret til sex med deres ægtefælle, blot i kraft af at de har indgået et ægteskab. F.eks. når det kommer til et ægteskab, hvor parterne måske plejede at gøre noget bestemt, at de så ikke behøver sikre sig, at ægtefælden har lyst, hver gang de har sex. English siger, at han stadig oplever en forståelse af, at så længe man ikke får et ”nej”, så er det et ”ja”.⁷¹ Det samme oplever Saleema Mahmood. Hun siger, at hun har klienter, hvor manden i et ægteskab bliver nødt til at forstå, at bare fordi de er gift, så skal de stadig have samtykke til sex hver eneste gang.

⁶⁶ https://leginfo.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=201320140SB967 & <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2014/09/29/352482932/california-enacts-yes-means-yes-law-defining-sexual-consent?t=1643107343276&t=1645545252136>

⁶⁷ Interview med Richard English den 25.01.22

⁶⁸ Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22

⁶⁹ Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22

⁷⁰ Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22

⁷¹ Interview med Richard English den 25.01.22

Mahmood understreger behovet for mere uddannelse af den brede befolkning, som kan lede til kulturændring i forhold til forståelsen af samtykke.⁷²

Brimelow mener desuden, at det er meget vigtigt, at advokater for voldtægtsoverleverere er proaktive. Man kan ikke give overleveren ansvaret for at levere beviser for, at der ikke var samtykke til stede under hændelsen. Som advokat må man hjælpe med at bevise, at der ikke var samtykke. Dette kan bl.a. ske ved at undersøge, om der kan være vidner, som overleveren eller den anklagede snakkede med umiddelbart efter hændelsen, samt om der er telefonbeskeder mv.⁷³

I dag er meget af bevismaterialet i voldtægtssagerne i England og Wales baseret på materiale fra f.eks. mobiltelefoner, som kan have stor betydning for bevisførelsen i retssagen. Dette kan være i form af videoer, tekstbeskeder eller hvis overleveren snakkede med folk lige efter overgrebet. Brimelow oplever, at nogle overleverere er bekymrede over, at skulle give deres telefoner til politiets teknikere, både i forhold til privat indhold på telefonen, men også da nogle er direkte bange for, at noget på telefonen kan virke som en hentydning til, at de har været medskyldige i voldtægten. Derfor mener Brimelow, at det er vigtigt, at advokater forklarer deres klienter, at telefonen ikke vil blive givet til forsvaret i sagen og ikke skal bruges som sådan. Derudover mener hun, at det er vigtigt, at overleveren hurtigt får sin telefon tilbage, så det ikke skal være en ekstra bekymring oven på alt andet.⁷⁴

5.4 Opsummering

Voldtægtssager i England og Wales er sammenlignelige med voldtægtssager i Danmark på flere punkter. I begge lande kender langt de fleste af dem, der bliver udsat for en voldtægt deres overgrebsperson, og landene er også sammenlignelige, når det kommer til en lav grad af domfældelse. Selvom England og Wales fik samtykkelovgivning allerede tilbage i 1956, er der stadig store problemer med voldtægtsmyter og stereotyper og i fagprofessionelles møde med voldtægtsoverleverere.

Der er dog indført en række tiltag i England og Wales for at imødegå disse problemer på voldtægtsområdet. Vejledning og træning om voldtægtsmyter og stereotyper gives til alle specialiserede anklagere, politibetjent, samt dommere, og før man som fagprofessionel i retssystemet må have med disse sager at gøre, er det et krav at være specialiseret i håndteringen af voldtægt og seksuelle overgreb. Også juryen, som afgør voldtægtssager i England og Wales, skal igennem en form for "crash-course" om samtykke, voldtægtsmyter, stereotyper og traumereaktioner. Det er samtidig blevet almindelig praksis og stærkt opfordret, at forsvarsadvokater ligeledes uddanner sig på voldtægtsområdet, før de tager disse sager. Andre tiltag i England og Wales er strenge krav om, hvad du må spørge om i retssalen og vejledning i, hvordan vidner og overleverere må udspørges. Desuden er brug af video i retssalen blevet mere almindeligt, så overleveren ikke skal konfronteres med gerningspersonen og derigennem risikere at blive retraumatiseret.

Undersøgelser lavet af henholdsvis *Victims Commissioner* i 2020 og organisationerne *Imkaan*, *Centre for Women's Justice*, *End Violence Against Women Coalition* og *Rape Crisis England & Wales*, ligeledes i 2020, viser, at voldtægtsoverleverere, der har rapporteret hændelser i de senere år, føler sig mere støttet af politiet, *Criminal Prosecution Service*, domstolene og offertjenester. Kun lidt under halvdelen af dem, som anmeldte en voldtægt, følte sig behandlet

---

⁷² Interview med Saleema Mahmood den 25.01.22

⁷³ Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22

⁷⁴ Interview med Kirsty Brimelow den 18.01.22

med følsomhed, retfærdighed og respekt af politiet på anmeldelsesstadiet, men der er dog en tendens til, at nyere afmeldelser er forbundet med større tilfredshed end ældre anmeldelser.

Den lave domsfældelse skaber dog et disharmonisk retssystem, der virker afkriminaliserende og dermed skaber højere straffefrihed. Dette fordi oplevelsen i retssystemet for overleverne er dårlig, domfældelsen er lav, og voldtægt derfor bliver en forbrydelse, som får mindre og mindre konsekvens for gerningspersonen. Kun 14% af de 491 adspurgte voldtægtsoverleverne i studiet fra *Victims Commissioner* var enige i, at overleverne kunne få retfærdighed ved at anmelde en voldtægt. Langt de fleste overleverne finder stadig krydsforhøret retraumatiserende.

Samtidig fortsætter definitioner af voldtægt, voldtægtsmyter og stereotyper, samt hvem der begår voldtægt og hvorfor, med at spille en betydelig rolle for, hvordan voldtægtsoverleverne behandles i det juridiske system. Dette har en betragtelig indvirkning på de strafferetslige resultater. Overleverne har ofte en fornemmelse af, at fagprofessionelle fra systemet sætter spørgsmålstegn ved deres troværdighed.

Voldtægtsmyter i systemet resulterer i, at overleverne ikke anmelder voldtægt, eller at de tilbagetrækker en anklage om voldtægt, da de ikke føler sig troet på. Dette gælder især for personer, der identificerer sig som en del af LGBTIQ+ minoriteter, der har en etnisk minoritetsbaggrund, et handicap eller som har en såkaldt "usikker immigrations status", da de frygter at blive sendt ud af landet, hvis deres ophold er baseret på relation til overgrebspersonen. På trods af en vis anerkendelse af disse problemer forbliver myter og stereotyper altså dybt forankret i retssystemet i England og Wales, og blandt både overleverne og nogle fagprofessionelle efterlyses der mere og bedre undervisning.

For at voldtægtsoverleverne kan få en større følelse af trykthed, er det afgørende at have en person, f.eks. i form af en bistandsadvokat eller en person fra en støttende organisation eller instans, som kan vejlede og støtte gennem retsprocessen. Kirsty Brimelow mener, at uddannelse af fagprofessionelle i retssystemet har haft en positiv virkning. Hun oplever, at det er nødvendigt at give overleverne af en voldtægt mere støtte og vejledning end ofre for andre former for kriminalitet.

Ifølge advokaterne Kirsty Brimelow, Richard English, Saleema Mahmood og Matthew Roberts, der har stor erfaring med voldtægtsager, bør uddannelse af bistandsadvokater i deres møde med voldtægtsoverleverne fokusere på:

Kønsstereotyper

Voldtægtsmyter

Traumereaktioner

Sprogbrug og spørgeteknik

6. Sverige

6.1 Det svenske retssystem

Det er staten, der i almenhedens interesse rejser tiltale mod en anklaget, og straffeprocessen er bygget op omkring at opretholde en retfærdig rettergang imellem disse to partnere. Dog er der i Sverige en generel adgang for den forurettede til at tilslutte sig anklagemyndighedens påtale og dermed blive part i sagen på lige fod med anklagemyndigheden og tiltalte. Endvidere betragtes den forurettede derudover i visse henseender som part, f.eks. i forbindelse med afhøring, hvor offeret ikke kan afhøres som vidne, men i stedet som part, med den virkning at ofret ikke har pligt til at udtale sig samt en eventuel forklaring ikke finder sted under strafansvar.⁷⁵

Som offer for visse forbrydelser, herunder seksuelle forbrydelser, har man ret til en bistandsadvokat, hvis virke dog er udvidet, idet at forurettede kan få partsstatus med de medfølgende processuelle rettigheder og dermed har en anden mulighed for at have indflydelse på retssagen, som bistandsadvokaten skal vejlede om.⁷⁶

I Sverige er der en offerrådgivningsordning, som tilbyder generel offerstøtte ofte via civilsamfundsorganisationer og frivillige støttepersoner, hvoraf nogle er delvist statsfinansierede såsom lokale kvindekrisecentre og Victim Support Sweden (Brottsofferjouren, BOJ). Mange af dem, der søger støtte fra BOJ, bliver henvist dertil af politiets koordinator for ofre for kriminalitet.⁷⁷

Adgangen til bistandsadvokat

Som offer for en forbrydelse har man flere forskellige rettigheder efter svensk lov. Fra man anmelder en forbrydelse til efter en retssag, har man en ret til at blive holdt informeret under en strafferetlig efterforskning, krav på at blive informeret om mulighederne for at få en bistandsadvokat samt gratis retshjælp⁷⁸.

Efter lovreformerne i 2018 bør en anmodning om klagers bistand indgives til retten umiddelbart efter, at en forundersøgelse af en seksualforbrydelse er indledt eller genåbnet, medmindre det er åbenlyst, at klageren ikke har behov for en. Efterforskningslederen bør informere forurettede om deres ret til gratis advokatbistand efter eget valg⁷⁹

I 2018 indførte man skærpede kompetencekrav til bistandsadvokater i Sverige. Efter bestemmelserne i den nye lov bør bistandsadvokaten være en advokat eller advokatfuldmægtig ved et advokatfirma eller enhver anden person, der har bestået de optagelsesprøver, der kræves for adgang til en dommeransættelse. ”*Kun dem, der på grund af deres viden, erfaring og også i øvrigt er særligt egnede til opgaven, kan ansættes.*”⁸⁰ Hvis offeret selv har foreslået en kompetent

⁷⁵ [NOTAT om ofres retsstilling i forbindelse med straffesager i Danmark og de øvrige nordiske lande](#), Justitsministeriet

⁷⁶ Betænkning om forbedring af voldtægtsfres retsstilling, BETÆNKNING NR. 1458, KØBENHAVN 2005_s 39 [71687-Artikeltekst-155032-1-10-20161127.pdf](#), s 2

⁷⁷ Koordinatoren for kriminalitetsofre hos politiet udsender kontaktoplysningerne på de ofre, der beder om ofrestøtte til de 72 lokale offerstøttecentre rundt om i landet, drevet af Victim Support Sweden, BOJ; Time for Change: Justice for rape survivors in the Nordic countries, Amnesty International

⁷⁸ Jf. Förundersökningskundgörelse (1947:948) § 13 a. Se uddybende <https://www.brottsoffermyndigheten.se/utsatt-for-brott/brottsoffers-rattigheter/>

⁷⁹ [Lag \(1988:609\) om målsägandebitråde](#), Time for Change: Justice for rape survivors in the Nordic countries, Amnesty International.

⁸⁰ § 4, Lag (1988:609) om målsägandebitråde

bistandsadvokat, skal denne udpeges, medmindre der er særlige grunde, der taler imod det. Baggrunden for disse krav til viden og erfaring var et ønske om at undgå, at der f.eks. ansættes helt nyuddannede advokater som bistandsadvokat i sager om seksualforbrydelser.⁸¹

6.2 Voldtægt og samtykke i Sverige

Sverige fik en voldtægtslovgivning baseret på samtykke den 1. juli 2018. Den nye definition af voldtægt har resulteret i, at en række handlinger, der ikke tidligere var strafbare som voldtægt, nu er blevet det. Dette har derfor ført til retsforfølgelser og domme for handlinger, der før var straffrie. Den nye samtykkelov var længe ventet af mange organisationer, der arbejder med voldtægtsoverleverere. Men vakte også bekymring blandt især advokater, om hvordan den skulle fungere i praksis, og om hvorvidt der ville blive en grad af omvendt bevisførelse.⁸²

Den samtykkebaserede voldtægtslovgivning har dog allerede haft en effekt, selvom den er forholdsvis ny. Antallet af anmeldte voldtægter er steget, men dog ikke markant, i forhold til den opadgående kurve, som der allerede var forudset fra tidligere år. Der, hvor en iøjnefaldende stigning kan observeres, er, når det kommer til retsforfølgelser og domme. I 2017 var der 190 voldtægtssager i Sverige, der endte med en dom, mens det i 2019 var 333 sager. Dette er en stigning på 75%.⁸³ Kun ved meget få af disse sager er Sveriges lov om uagtsom voldtægt taget i brug.

Brå, det svenske nationale råd for kriminalitetsforebyggelse, har kun identificeret 12 domme, hvor denne lov er taget i brug. En anden konsekvens af lovændringen, som er blevet identificeret af dem, der arbejder med mennesker, der har været udsat for seksuelle overgreb, er, at voldtægtsofre nu er mindre tilbøjelige til at påtage sig skylden for det skete, og at de har mulighed for at søge erstatning ved at anmelde forbrydelsen.⁸⁴

Dette er noget som svenske Silvia Ingolfsdottir Åkermark, der har 18 års erfaring som advokat, og som siden 2017 har arbejdet specifikt med klienter, der har været udsat for seksuelle overgreb og voldtægt, samt Paola Uggla, der er svensk advokat med ekspertise i menneskerettigheder, og som har arbejdet med voldtægtssager i cirka seks år, kan nikke genkendende til.

De fortæller, at loven har påvirket kulturen og synet på, hvornår noget er en voldtægt.⁸⁵ Dette ser Åkermark både blandt politiet, hos befolkningen generelt samt hos nogle dommere.⁸⁶ Uggla fortæller, at der før, og delvist stadig, kan være ofre, der har en følelse af, at de selv har sat sig i den situation, hvor de blev voldtaget. De kan sidde med en følelse af, at de ikke var klare nok på deres grænser og ikke sagde nok fra. Den nye lov er dog med til at overbevise ofrene om, at de ikke er medskyldige eller ansvarlige for, hvad der er sket dem. Uggla beskriver det sådan, at loven baseret på samtykke giver ofrene en følelse af at have noget at støtte sig op ad i kampen for at føle, at det ikke var deres egen skyld.⁸⁷

---

⁸¹ Se Beretning 2017/18: JuU24 <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/betankande/H501JuU24>

⁸² Brå (2020): The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape

⁸³ Brå (2020): The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape

⁸⁴ Brå (2020): The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape

⁸⁵ Interview med Silvia Ingolfsdottir Åkermark, den 05.01.22. og Interview med Paola Uggla, den 19.01.22.

⁸⁶ Interview med Silvia Ingolfsdottir Åkermark, den 05.01.22.

⁸⁷ Interview med Paola Uggla, den 19.01.22.

“The law is very important in opening a lot of these conversations and it is very important to be clear about the fact that they are not to blame for what happened. That the whole guilt is in the perpetrator. And this has to be strategically said and repeated in many many many times, is my experience, before the victim start to really.. getting it and taking it to heart.”

(Interview med Paola Uggla, den 19.01.22)

Både Åkermark og Uggla oplever dog stadig, at der er lang vej endnu, og de ser en stor mangel på uddannelse af fagprofessionelle som politi og advokater, der bør følge med den nye samtykkelovgivning, for at komme voldtægtsmyter endeligt til livs.⁸⁸

Voldtægtssager efter den nye lovgivning

De sager, der har været efter samtykkeloven trådte i kraft 1. juli 2018, minder på mange måder om dem, der blev stillet for domstolene før lovændringerne, bortset fra at der i retsforfølgelsen ikke er fokus på, om der var vold, truende adfærd eller en særlig sårbar situation, men på om der var samtykke fra alle parter. Der ses dog den forskel, at de nye sager, der baserer sig på samtykke, sjældnere vedrører voldtægter begået inden for rammerne af et nært forhold, selvom det dog typisk drejer sig om parter, der kender hinanden i forvejen.⁸⁹

De fleste af disse sager involverer unge, der har festet i weekenden, og som ud på natten ender i en situation, hvor forurettede føler, at der er begået et overgreb, og der er tale om sex uden samtykke.⁹⁰ En undersøgelse af disse sager lavet i 2020 af Brå viser, at de nye sager baseret på samtykkeloven, involverer netop de situationer, som var hensigten med, at Sverige fik denne lovgivning, nemlig sager som f.eks. såkaldte ”overraskelsesvoldtægter” og sager, hvor forurettede har reageret passivt på overfaldet.⁹¹

Før lovændringerne blev mange voldtægtssager henlagt på grund af manglende beviser, og i sager, hvor retsforfølgningen ikke førte til en domfældelse, skyldtes det ofte manglende bevisførelse. Generelt kunne det måske have været forventet, at bevisførelsen skulle have været endnu sværere i de nye sager, der fokuserer på, om der var samtykke fra alle parter, siden fraværet af vold eller tvang af den forurettede gør det sværere at fremskaffe beviser. Før kunne disse beviser f.eks. tage form af dokumenterede fysiske skader. Sådan bevisførelse bliver nu brugt i færre sager, som vedrører voldtægt.

I 2017 blev det vurderet, at der var væsentlige beviser for skade i 37% af dommene, men dette er kun tilfældet i 13% af de nye sager.⁹² Paola Uggla ser også en stor forandring med den nye svenske lovgivning. Især er efterforskningens fokus blevet ændret. Uggla oplever specielt dette i sagerne, hvor ofrets traumereaktion har været at fryse i situationen,

---

⁸⁸ Interview med Silvia Ingolfsdottir Åkermark, den 05.01.22. og Interview med Paola Uggla, den 19.01.22.

⁸⁹ Brå (2020): The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape

⁹⁰ Brå (2020): The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape

⁹¹ Brå (2020): The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape

⁹² Brå (2020): The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape

og ofret derfor har reageret passivt. Hun mener, at det netop var den fejl, der var med loven før, hvor det ikke var reflekteret, at omkring 75% af ofre for voldtægt fryser i situationen.⁹³

“I think ... It has changed the focus in the criminal investigation. And in particular, the biggest change, I would say, is cases where you have a case of frozen right, where you have passivity, where the victim has been passive.”

(Interview med Paola Uggla, den 19.01.22)

Undersøgelsen fra *Brå*, der bygger på en gennemgang af 26 nye domme for voldtægt, viser, at beviserne i sagerne, som bygger på fraværet af samtykke, var nogenlunde lige så gode som i dommene fra 2017. I næsten en tredjedel af sagerne var der meget stærke beviser, som f.eks. en optagelse af situationen, en tilståelse eller et øjenvidnes vidnesbyrd. Det er næsten det dobbelte af den tilsvarende andel for dommene i 2017.

Der er dog nu også en større andel af dommene, hvor det eneste bevis er en person, som forurettede har betroet sig til. I de nye sager er det 31%, hvor det i 2017 var 16% af sagerne. I de øvrige voldtægtssager er der beviser i form af f.eks. opkald til beredskabet eller en form for undskyldning fra den sigtede.⁹⁴

Uagtsom voldtægt

I forbindelse med at Sveriges voldtægtslov baseret på samtykke trådte i kraft, fik de også indført en lov om såkaldt ”uagtsom voldtægt”. *Brås* undersøgelse viser, at det kan være svært for domstolene at bestemme, hvilke af følgende, der gjorde sig gældende i situationer angivet som overgreb:

- 1) forstod den anklagede, at forurettede ikke var villig til at have sex, eller at der var stor risiko for, at dette var tilfældet, og var tiltalte ligeglåd med denne risiko (Hensynsløs)
- 2) forstod den anklagede, at der var en risiko for, at det var tilfældet (uagtsom voldtægt)
- 3) troede anklagede fuldt ud på, at den forurettede deltog af egen fri vilje, og at denne tro kunne anses for rimelig (ingen dom).

Brås undersøgelse finder, at det er svært for mange dommere at vurdere, om der er tale om uagtsomhed (2) eller hensynsløshed (1). I nogle tilfælde findes det vanskeligt at afgøre, om tiltalte indså, at der var risiko for, at forurettede ikke ønskede at have sex.⁹⁵

Med mig til Sverige var loven om uagtsom voldtægt ikke noget Amnesty Danmark havde med i vores anbefalinger til en

⁹³ Interview med Paola Uggla, den 19.01.22.

⁹⁴ *Brå* (2020): The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape

⁹⁵ *Brå* (2020): The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape

ny lovændring i Danmark. Vi mener netop at pointen med samtykkeloven er at man skal være opmærksom på den eller de parter man har sex med.

Holdningerne til en samtykkebaseret voldtægtslovgivning i Sverige

Ifølge Brås undersøgelse er der stor variation i forskellige erhvervsgrupper inden for retssystemets syn på den nye lovændring om en voldtægtslovgivning baseret på samtykke. Undersøgelsen viser, at anklagerne er blandt de mest positive, hvor 6 ud af 7 mener, at ændringerne har resulteret i forbedringer, når det kommer til signalværdien, samt at det er blevet lettere at føre tiltale og domfældelse. De svenske anklagere er også positive over for indførelsen af forbrydelsen "uagtsom voldtægt", til trods for at flere påpeger, at der fortsat er uklarhed om, hvad en sådan en forbrydelse egentlig er.

De svenske dommere er generelt også positive, selvom de flestes holdninger ikke bygger på egne praktiske erfaringer med sådanne sager, men mere er en generel opfattelse. Ifølge advokaten Silvia Ingolfsdottir Åkermark er mange af de svenske dommere dog ikke særlig positive stemt overfor en eventuel uddannelse af dem selv i samtykke, kønsstereotyper og voldtægtsmyter. Flere mener, at dette ville gøre dem mere subjektive som dommere. Dette er både Åkermark og Paola Uggla dog helt uenig i. De vurderer at det netop ville skabe en mere objektiv domsfældelse, at dommerne var bevidste om disse mønstre, fordomme og traumereaktioner.⁹⁶

Politibetjentene i Brås undersøgelse var mere kritiske overfor voldtægtslovgivningen, der baseres på samtykke. De peger på, at de nye former for voldtægtssager er mere udfordrende for dem, og de identificerer også i højere grad konsekvenserne af lovændringerne set fra den mistænkte perspektiv. Langt de fleste af de svenske forsvarsadvokater i undersøgelsen har en meget negativ holdning til lovændringen. De føler, at deres arbejde er blevet vanskeligere, fordi det er svært at udlede af loven, hvad det er, der udgør en forbrydelse, og de mener, at lovændringerne har medført, at retssikkerhedsprincippet er blevet kompromitteret.⁹⁷

Det er med erfaringer som disse, at Amnesty Danmark også advokerer for uddannelse af forsvarsadvokater, politiet og dommere i forståelsen af samtykke, skadelige kønsstereotyper og voldtægtsmyter, så disse faggrupper bliver klædt på til at håndtere disse sager og ikke køber ind på en masse fordomme, som kan ligge i vejen for en tilstrækkelig efterforskning eller en passende tilgang til sagen i retssalen.

6.3 Undervisning af fagprofessionelle i traumereaktioner, kønsstereotyper og voldtægtsmyter

I Sverige har ofre for voldtægt krav på en gratis juridisk rådgiver, på svensk en "*målsägandebiträde*", ligesom vi kender det fra Danmark med en bistandsadvokat. Offeret har ret til at have "*Målsägandebiträderen*" til stede ved alle afhøringer og retsmøder "*Målsägandebiträderen*" har ansvar for bl.a. at indgive overleverens erstatningskrav og

⁹⁶ Interview med Silvia Ingolfsdottir Åkermark, den 05.01.22. og Interview med Paola Uggla, den 19.01.22.

⁹⁷ Brå (2020): The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape

fremme deres klienters trivsel.⁹⁸ Hvis en voldtægtsoverlever går til politiet og anmelder, får de tildelt en ”Målsägandebiträderen”, en bistandsadvokat på dansk, fra en liste af advokater. Det er en liste af advokater, som selv har meldt sig til denne liste, og der er ikke andet krav for at komme på, end at man har en advokatbeskikkelse. Der er dog frit advokatvalg, og nogle vælger selv en advokat, som de kender til.⁹⁹

Undersøgelser fra de svenske myndigheder viser dog, at i praksis bliver overleveren ikke altid tilbudt en ”Målsägandebiträderen”. Et studie lavet i årene 2017 til 2019 i Sverige viser, at fagprofessionelle, der arbejder med voldtægtsager, heriblandt advokater, anklagere, politiforskere, dommere og undervisere ved de svenske politiuddannelsesafdelinger, selv mener, at empati og følsomhed er det vigtigste i mødet med ofrene.¹⁰⁰ Dette anses for vigtigt for at sikre, at voldtægtsoverleverne ikke udsættes for ”sekundær victimization”.¹⁰¹

Studiet viser dog også, at mens mange tildelte ”Målsägandebiträderen” eller bistandsadvokater er veluddannede og dedikerede, er det ikke altid tilfældet. Fagfolk, der arbejder med voldtægtsoverleverne både i og uden for det strafferetlige system, beretter, at der er tilfælde, hvor personer, der arbejder i systemet, ikke behandler voldtægtsoverleverne med den passende følsomhed og respekt, eller tilbyder ofre den nødvendige vejledning og ressourcer til at hjælpe dem gennem hele processen.¹⁰²

Dette er også noget, som Silva Ingolfsdottir Åkermark oplever. Hun fortæller, at de fleste, hun hører om, har disse kompetencer, men der stadig er uheldige tilfælde, i det hun vurderer til at være lidt over 30% af sagerne, hvor voldtægtsoverleverne får et uhensigtsmæssigt og retraumatiserende møde med deres bistandsadvokat.¹⁰³

Både advokater og overleverne efterlyser, at den svenske regering øger uddannelses- og kompetencekravene til strafferetsprofessionelle, og især til politibetjente og ofres advokater. Det efterspørges, at man gør mere for at forhindre, at folk, der ikke har den fornødne træning i at håndtere disse sager, får dem tildelt eller påtager sig dem.¹⁰⁴ Åkermark mener, at det ville være en god ide at lovgive om, at man skal have haft speciel uddannelse for at have voldtægts ofre som klienter. Hun mener, at dette vil give bedre behandling af overleverne og samtidig give advokaterne større mulighed for at specialisere sig. Hun ser faktisk dette som en mulighed for, at en specialisering i voldtægts sager bliver en praksis.¹⁰⁵

En forudsætning for, at advokater bliver bedre i stand til at støtte voldtægtsoverleverne, er, at de modtager undervisning, der har fokus på voldtægtsoverleveres behov igennem hele retsprocessen, og hvordan advokaterne bliver

---

⁹⁸ Caitlin P. Carroll (2021) The ‘lottery’ of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals, *Nordic Journal of Criminology*, 22:1, 22-41, DOI: 10.1080/2578983X.2021.1900516

⁹⁹ Interview med Silvia Ingolfsdottir Åkermark, den 05.01.22.

¹⁰⁰ Caitlin P. Carroll (2021) The ‘lottery’ of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals, *Nordic Journal of Criminology*, 22:1, 22-41, DOI: 10.1080/2578983X.2021.1900516

¹⁰¹ Secondary victimization refers to the negative reactions that victims receive when they disclose a sexual assault or rape, or the primary victimization they have been subjected to (Orth, 2002; Williams, 1984), also called ‘the second rape’ (Madigan & Gamble, 1991). Secondary victimization usually refers to the reception of sexual assault victims within the criminal justice system, and the unresponsive people and procedures they encounter (Campbell, 2006; Koss, 2000; Madigan & Gamble, 1991; Maier, 2008; Martin & Powell, 1994).

¹⁰² Caitlin P. Carroll (2021) The ‘lottery’ of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals, *Nordic Journal of Criminology*, 22:1, 22-41, DOI: 10.1080/2578983X.2021.1900516

¹⁰³ Interview med Silvia Ingolfsdottir Åkermark, den 05.01.22.

¹⁰⁴ Caitlin P. Carroll (2021) The ‘lottery’ of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals, *Nordic Journal of Criminology*, 22:1, 22-41, DOI: 10.1080/2578983X.2021.1900516

¹⁰⁵ Interview med Silvia Ingolfsdottir Åkermark, den 05.01.22.

bevidste om disse behov. Det er vigtigt, at fagprofessionelle har evnerne til at vise empati og følsomhed over for sagen, samt har fået undervisning i kønsstereotyper, voldtægtsmyter og victim blaming. Dette kan nemlig have en stor indflydelse på den måde, de afhører, udspørger eller rådgiver overleveren på.¹⁰⁶ Dette kan være en omformulering af typiske spørgsmål som: "Gik du ikke selv med anklagede hjem?" og "Er du sikker på, at du ikke selv lagde op til dette?", som danner mistro og har en tone af skyld.

Sociologen Caitlin P. Carroll's (2021) undersøgelse "*The 'lottery' of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals*" peger på, at det er vigtigt, at fagprofessionelle ikke kun bliver undervist i voldtægtsmyter og "sekundær victimization", der refererer til de negative reaktioner, som ofre modtager, når de afslører et seksuelt overgreb eller voldtægt, men også i høj grad bliver vejledt og instrueret i, hvordan man forebygger at producere og reproducere voldtægtsmyter.

Rapporten pointerer derudover, at fagprofessionelle fortrinsvis bør undervises af professorer og forskere, der har en videnskabelig tilgang til emnet, fremfor mere erfarne fagfolk, der underviser nyere fagfolk og dermed i højere grad videregiver såkaldt "håndværksbaseret" undervisning. Sidstnævnte kan nemlig være årsag til, at bestemte institutionelle tilgange, kulturer og myter om voldtægt videregives.

Brug af kønsexperter og lignende kan derimod medføre et skifte i den måde, som voldtægtsager tilgås.¹⁰⁷ Carroll udspecificerer konkret, at den ideelle bistandsadvokat ikke kun yder retslig bistand, men også agerer emotionel støtte for overleveren. Det er vigtigt, at bistandsadvokaten har fokus på og evne til at få voldtægtsoverleveren til at føle sig så tryk som muligt, samt at personen har en oplevelse af, at de bliver lyttet til. Dette skaber i større grad en følelse af at blive hørt og have en stemme i processen. Det er desuden vigtigt at have værktøjerne til at kunne validere overleverens følelser og reaktioner, og derfor skal bistandsadvokaten både kende til, hvad disse typisk kan være, samt hvordan man kan anerkende disse.¹⁰⁸

Anbefalinger til undervisningens indhold

I Sverige er alle jura uddannelser forpligtede til at inkludere mænds vold mod kvinder og vold i tætte forhold som en del af undervisningen. Det er dog ikke en omfattende del af undervisningen, og forpligtelsen bliver ofte tilsidesat for, hvad der opfattes som "vigtigere" juridiske områder. Eftersom man ikke skal have nogle specielle kompetencer for at blive "*målsägandebiträde*" i Sverige, kan alle med juridisk uddannelse blive bistandsadvokat i voldtægtsager.¹⁰⁹

Den svenske advokat Silvia Ingolfssdottir Åkermark, der har stor erfaring med voldtægtssager og er en af de førende på området i Sverige, fortæller, at hun ikke selv har fået nogen træning i at have med voldtægtsofre at gøre, og at det ikke er en gængs praksis i Sverige, selvom der kom en samtykkelov i 2018.

---

¹⁰⁶ Caitlin P. Carroll (2021) *The 'lottery' of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals*, *Nordic Journal of Criminology*, 22:1, 22-41, DOI: 10.1080/2578983X.2021.1900516

¹⁰⁷ Caitlin P. Carroll (2021) *The 'lottery' of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals*, *Nordic Journal of Criminology*, 22:1, 22-41, DOI: 10.1080/2578983X.2021.1900516

¹⁰⁸ Caitlin P. Carroll (2021) *The 'lottery' of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals*, *Nordic Journal of Criminology*, 22:1, 22-41, DOI: 10.1080/2578983X.2021.1900516

¹⁰⁹ Caitlin P. Carroll (2021) *The 'lottery' of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals*, *Nordic Journal of Criminology*, 22:1, 22-41, DOI: 10.1080/2578983X.2021.1900516

Under Åkermarks uddannelse var der ingen træning i traumer eller det at have med klienter at gøre generelt, for slet ikke at tale om voldtægtsoverlevere. Hun beskriver generelt jurauddannelsen som meget "hård".¹¹⁰ Den svenske advokat Paola Ugglå, der ligeledes har stor erfaring med at være bistandsadvokat for voldtægtsoverlevere, har heller ikke haft nogen træning i at have med voldtægtsofre at gøre. Hun har dog haft lidt omkring udsatte klienter, hvor de snakker om, hvordan man håndterer og spørger ind til sådanne klienter.¹¹¹

Sammenfatningen af Silvia Ingolfsdottir Åkermark og Paola Ugglå syn på, hvad den bedste træning af bistandsadvokater, som har voldtægtsoverleverer som klienter, bør indeholde:

Emne	Beskrivelse af emnets indhold
Professionalisme i mødet med klienten	Hvordan man er professionel og ikke bliver for personlig, samt reagerer hensigtsmæssigt
Advokatens ansvar	Hvad der er advokatens rolle, hvad skal de informere om, og hvad skal de sørge for at gøre
Tillid fra klienten	Hvordan man skaber et tillidsbånd med sin klient, samt hvordan man respekterer deres grænser: <ul style="list-style-type: none"> • Understreg, at man tror på dem • Lyt og støt • Vær ikke dømmende
Forberedelse af klienten	Hvordan man forbereder klienterne til efterforskningen og retssagen, guider dem igennem hele processen og "beskytter" dem i mødet med systemet <p>Forberedelsen kan bestå af at fortælle om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvad der er vigtigt at have fokus på i retssalen • Hvilke spørgsmål de højst sandsynligt vil få • Forklare, hvorfor de vil få disse spørgsmål, og hvad formålet med dem er • Forklare forskel på spørgsmålet om sandheden, og hvad der kan bevises • Øve med klienten at tale om intime dele af hændelsen
Traumereaktioner og spørgeteknik	Traumereaktioner og hvordan man ud fra dette spørger klienten på en hensigtsmæssig måde: <ul style="list-style-type: none"> • Alle reagerer ikke ens • Vær tålmodig • Gentag det vigtigste mange gange

Gode råd fra advokaterne Silvia Ingolfsdottir Åkermark og Paola Ugglå

Silvia Ingolfsdottir Åkermark og Paola Ugglå har mange års erfaring med at være "målsågandebitråde" for voldtægtsoverleverer og har derfor gode råd, som de danske bistandsadvokater kan lære af. Paola Ugglå fortæller, at

¹¹⁰ Interview med Silvia Ingolfsdottir Åkermark, den 05.01.22.

¹¹¹ Interview med Paola Ugglå, den 19.01.22

hun oftere og oftere oplever, at voldtægtsoverleverer kontakter hende direkte, før de har kontaktet politiet. Hun mener også, at dette er den bedste fremgangsmåde, så hun kan vejlede personen inden første møde med politiet. Uggla fortæller, at ifølge hendes erfaring får man ofte ikke den fulde historie med hele hændelsesforløbet i detaljer den første gang, man som advokat snakker med en voldtægtsoverlever. Derfor er det vigtigt at danne et tillidsbånd til sin klient.¹¹² Uggla understreger vigtigheden af, at klienten føler sig tryk ved sin bistandsadvokat og har følelsen af at blive støttet og lyttet til.

Hun råder til, at man som bistandsadvokat gør meget ud af at fortælle klienten, at man tror på det, de fortæller, at de har været udsat for, samt at politiet og andre i retssystemet ligeledes tror på dem, og at det er derfor, der skal være en retssag. Hun siger, at det er vigtigt at gentage dette mange gange for at imødegå skyld og skam hos overleveren. Det er noget, hun oplever, at man må gentage igen og igen, før overleveren virkelig tager det ind og begynder at tro på dette.¹¹³

“...And to also explain the difference between, what everyone believes to be true, everyone believes what you say, but in the court, it's going to be about what we can prove.”

(Interview med Paola Uggla, den 19.01.22)

Om sin egen håndtering af voldtægtsoverleverer fortæller Åkermark, at hun spørger begrænset ind til, hvad der egentlig er sket under selve episoden. Åkermark siger, at hun godt kender til sådanne sager og véd at det kan være retraumatiserende at fortælle om oplevede overgreb i detaljer. Når Åkermark har klienter, der har været udsat for en voldtægt, fortæller hun dem om processen, og hvad der sker i det videre forløb.

Derefter fortæller hun om afhøringen hos politiet og forklarer, hvorfor politiet kan finde på at stille de spørgsmål, som de gør. Åkermark siger, at hun også er ret ærlig om sagers udsigter, uden dog at være ufølsom eller tage håbet fra klienten. Derfor fortæller hun om sagerne, som det er i forhold til, at det kan være svære retssager at føre.

Dette gør hun for, at klienterne kan føle sig trygge, for at vise solidaritet med dem samt at gøre det klart, at hun er der for dem. Åkermark vil samtidig ikke give dem falsk håb. Generelt guider hun sine klienter til at anmelde, hvis de ikke allerede har gjort det.¹¹⁴ Uggla oplever, at det kan være ”empowering” for voldtægtsoverleveren at gå gennem en retssag, hvis den håndteres med respekt for dem uden fordomme og mistro, da overleveren forsvarer sig selv.¹¹⁵

“...my experience is that it's actually empowering if you are able to go through it. Through support, through the legal process.”

(Interview med Paola Uggla, den 19.01.22)

Blandt de svenske advokater opleves det som en svær balance både at være professionel og guide sine klienter gennem procedurerne og en retssag og samtidig også være meget empatisk og solidarisk. Det handler om ikke at være så

---

¹¹² Interview med Paola Uggla, den 19.01.22.

¹¹³ Interview med Paola Uggla, den 19.01.22.

¹¹⁴ Interview med Silvia Ingolfssdottir Åkermark, den 05.01.22.

¹¹⁵ Interview med Paola Uggla, den 19.01.22.

følelsesmæssigt involveret, at klienten føler, at advokaten kan blive chokeret over eller dømmende ift. sagens detaljer, men samtidig også at være professionelt involveret i sagen og vise medfølelse, når det er påkrævet. Hvis man som bistandsadvokat er meget neutral, oplever Åkermark, at klienterne tør åbne op, de føler sig ikke dømt, og at de er i gode hænder.¹¹⁶

Uggla råder advokater, som har klienter, der er blevet udsat for en voldtægt eller en grov seksuel krænkelse, til at være ekstra tålmodige og tage sin tid med klienten. Voldtægtsoverleverere har været ude for et traume og er i en krisesituation, derfor er det meget svært for personen at modtage og huske information. Følgelig opfordrer Uggla til, at man er meget præcis og gentager vigtigt information mange gange.¹¹⁷

“... my experience is that when you meet a rape victim, usually, especially if it's very close to the actual event, the person has suffered through a trauma, being in a crises, so you need a bit more patience... when you meet that person. It is so much more difficult for a person in that situation to absorb information, so I feel that you have to be very clear, and you have to repeat a lot. You have to have to say certain messages again and again.”

(Interview med Paola Uggla, den 19.01.22)

Åkermark og Uggla mener, at den vigtigste rolle som bistandsadvokat er at støtte klienten, forberede dem på efterforskningen og retssagen samt svare på deres spørgsmål.¹¹⁸ Uggla fortæller, at det gør man bedst ved at vide, hvordan man håndterer personens traumereaktioner, hjælper dem med at få kontakt til steder, hvor de kan få støtte og forbereder dem på at skulle snakke om hændelsen med politi og i en retssag.

Forberedelsen kan f.eks. bestå af at fortælle klienten om, hvad der er vigtigt at have fokus på i retssalen og hvilke spørgsmål de højst sandsynligt vil få. Samt at forklare dem, hvorfor de vil få disse spørgsmål og hvad formålet med dem er. Uggla mener ligeledes, at det er vigtigt at forklare overleveren, at der er en forskel på, hvad alle tror på er sandheden, men at i retssalen handler det om, hvad man kan bevise, og ikke om man tror på vedkommende eller ej.¹¹⁹

“So, there is differently dealing with the persons trauma and putting them into contact with additional support. There is also the kind of preparing them ... for be able to talk about the event and focus on the important part to understand what is important. What questions are going to be asked, why, what is the purpose.”

(Interview med Paola Uggla, den 19.01.22)

¹¹⁶ Interview med Silvia Ingolfsdottir Åkermark, den 05.01.22.

¹¹⁷ Interview med Paola Uggla, den 19.01.22.

¹¹⁸ Interview med Silvia Ingolfsdottir Åkermark, den 05.01.22 og Interview med Paola Uggla, den 19.01.22

¹¹⁹ Interview med Paola Uggla, den 19.01.22.

Åkermark understreger, at det er meget vigtigt at være neutral og ikke dømmende. Man må ikke virke for ked af situationen som advokat, det kan gøre det ubehageligt for klienten at skulle tage hensyn til.¹²⁰ I retssagen skal man snakke om intime dele af hændelsen, noget Uggla oplever især er tilfældet med de nye sager, hvor det handler om, hvorvidt der var samtykke til, hvad der skete. Dette kan være rigtig svært for overleveren at tale om. Derfor anbefaler Uggla, at man som advokat øver sin klient i tale om disse ting og finder ord, som personen er komfortabel med.¹²¹

Uggla mener, at uddannelsen af advokater bør indeholde, hvordan man snakker med folk, som har været udsat for et traume og måske er i chok. Hun synes også, det er vigtigt med redskaber til at kommunikere og få en relation til overleveren, så man kan bygge tillid til vedkommende. Derudover foreslår Uggla, at man som bistandsadvokat i voldtægtssager har en liste af kontaktinformationer til traumecenter og lignende.¹²²

6.4 Opsummering

Den nye samtykkebaserede voldtægtslovgivning har ført til flere domme, samt til at overleverer af voldtægt føler mindre skyld over, hvad de har været udsat for. Samtidig har lovændringen været med til at ændre forståelsen af voldtægt i den bredere befolkning og dermed startet en kulturændring i Sverige.

Sager, som nu bliver dømt som en voldtægt, men ikke tidligere ville være dømt således, er oftest sager, hvor ofrets traumereaktion har været at fryse og reagere passivt i situationen. Det er netop disse sager, som den forhenværende lovgivning ikke tog hensyn til, og som var meningen skulle omfattes med en samtykkebaseret voldtægtslovgivning. I disse voldtægtsager er det ofte beskeder på telefonener, telefonopkald og bekendtes vidnesbyrd, der bruges som beviser.

Holdningen til samtykkelovgivningen blandt fagprofessionelle er lidt delte. Hvor de fleste anklagere og dommere er positivt stemt over for den nye lov, er mange politibetjente og forsvarsadvokater mere negative. Sidstnævnte mener, at det har besværligt gjort deres arbejde og til dels kompromitterer retssikkerheden.

I Sverige er der tilfælde, hvor fagprofessionelle inden for retssystemet ikke udviser passende kompetence i deres møde med voldtægtsoverleverer. Der er bistandsadvokater, som ikke håndterer deres klienter med den rette følsomhed og empati og ikke formår at tilbyde den nødvendige vejledning og støtte gennem retsprocessen. Dette pga. manglende uddannelse i håndteringen af voldtægtssagerne og mødet med overleverne. Derfor efterlyser både overleverer og nogle advokater, at uddannelse i traumereaktioner, voldtægtsmyter og kønsstereotyper bliver gjort til et krav for at håndtere disse sager.

Både sociologen Caitlin P. Carroll og advokaterne Silvia Ingolfsdottir Åkermark og Paola Uggla understreger vigtigheden af, at bistandsadvokaten for en voldtægtsoverleverer både yder retslig bistand, hvor klienten bliver informeret om processen og får forståelse for, hvad der skal ske og hvorfor, men samtidig agerer emotionel støtte. Det er vigtigt, at

---

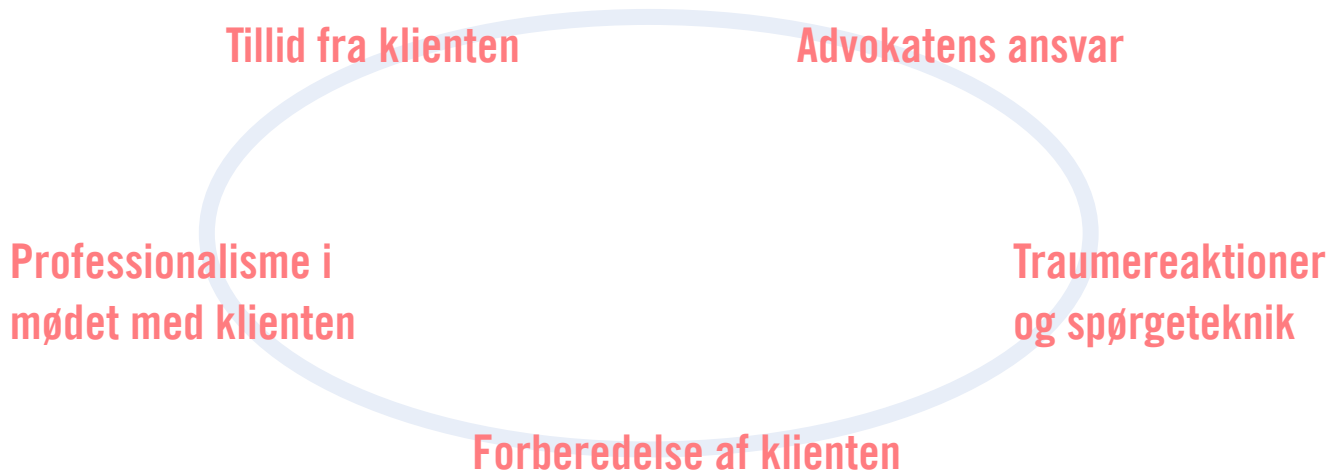
¹²⁰ Interview med Silvia Ingolfsdottir Åkermark, den 05.01.22.

¹²¹ Interview med Paola Uggla, den 19.01.22

¹²² Interview med Paola Uggla, den 19.01.22

bistandsadvokaten har fokus på og evne til at få voldtægtsoverleveren til at føle sig så tryk som mulig, og på at personen har en oplevelse af at blive lyttet til. Desuden er det vigtigt at have kompetencerne til at forstå overleverens følelser og reaktioner og derfor både kende til, hvad disse typisk kunne være, samt hvordan man kan anerkende disse.

Ifølge advokaterne Silvia Ingólfssdóttir Ákermark og Paola Ugglá, der har stor erfaring med voldtægtsager, bør uddannelse af bistandsadvokater i deres møde med voldtægtsover fokusere på:

7. Eksisterende praksis og anbefalinger til forandring i Danmark

7.1 Det danske System

Den nuværende definition på voldtægt har i overensstemmelse med internationale menneskerettighedsstandarder valgt at bruge en samtykkebaseret definition på voldtægt. Efter gældende lov defineres samtykke nu som:

"For voldtægt straffes med fængsel indtil 8 år den, der har samleje med en person, der ikke har samtykket heri."

Lovændringen kom på plads efter mangeårigt arbejde fra en række organisationer, herunder også Amnesty, der bl.a. undersøgte voldtægtssofres manglende mulighed for at få retfærdighed i rapporten: *"Giv os respekt og retfærdighed"* fra 2019. Den gamle straffelov definerede voldtægt som:

"For voldtægt straffes med fængsel indtil 8 år den, der – (i) tiltvinger sig samleje ved vold eller trussel om vold eller (ii) skaffer sig samleje ved anden ulovlig tvang, jf. § 260, eller med en person, der befinder sig i en tilstand eller situation, i hvilken den pågældende er ude af stand til at modsætte sig handlingen".¹²³

Beskrivelse af det eksisterende retsvæsen og de nyeste forandringer implementeret i DK.

Ofrets rolle i straffeprocessen og ofrets rettigheder

Dansk strafferetspleje er funderet på et grundprincip om, at spørgsmålet om straf er et anliggende mellem staten på den ene side og den tiltalte på den anden side. Det er staten, der i almenhedens interesse rejser tiltale mod en anklaget, og det straffeprocessuelle system er bygget op omkring at opretholde en retfærdig rettergang imellem disse to parter.

I en straffesag repræsenterer anklagemyndigheden staten som den ene part i sagen overfor tiltalte som den anden part. Der er således kun to, der har status som part i den straffesag: anklagemyndigheden og den eller de personer, som er tiltalte, dvs. dem, politiet mener, har begået et strafbart forhold / en forbrydelse.

Et offer har ikke partsstatus i sagen men i stedet formel status som vidne i en sag. Dette er en væsentlig sondring, fordi man som part i en sag har man en række processuelle rettigheder, som man ikke har som vidne, f.eks. kan man som part i en sag kan beslutte, om man vil anke en afgørelse, eller om der overhovedet skal indbringes en sag for

¹²³ Straffeloven § 216 jf. LBK nr 1851 af 20/09/2021 og Straffeloven § 216 jf. LBK nr. 1650 af 17/11/2020

retten til at starte med. (For at sondre mellem offeret og dem, der ellers er vidner i en sag, betegnes offeret i en sag som forurettet).¹²⁴

Offerets rettigheder er redegjort for i Retsplejeloven¹²⁵. Som offer for visse forbrydelser har man ret til en bistandsadvokat (rammerne for bistandsadvokatsordningen vil blive gennemgået særskilt i nedenstående kapitel). Det fremgår også, at politi og anklagemyndighed har en generel vejlednings- og informationsforpligtelse vedrørende en række forløb under straffeprocessen.

Offeret kan anmode om at blive underrettet om dommens resultat og ret til at blive holdt underrettet om en række af politiets og anklagemyndighedens sagsskridt, som en eventuel afvisning af anmeldelsen, indstilling af efterforskningen, påtaleopgivelse og tiltalefrafald. I sager, hvor der bliver afsagt dom om ubetinget fængselsstraf for bl.a. seksualforbrydelser, kan forurettet anmode om underretning ved udgang og løsladelse. Hvis der er særlige praktiske forhold omkring vidneafhøring som retten skal tage hensyn til, påhviler det også politiet eller anklagemyndigheden at underrette retten før retsmødet.¹²⁶ Reglerne for adgang til og rammerne for behandling af erstatning findes også her.

Definere bistandsadvokaters virke og formål og eksisterende vidensgrundlag / ønsker til videreuddannelse.

Adgangen til en bistandsadvokat

Efter bistandsordningen har visse ofre, herunder ofre for voldtægt, ret til en statsfinansieret og beskikket bistandsadvokat eller kan vælge selv at beskikke en advokat – dette betales også af staten.

Forurettedes adgang til en bistandsadvokat fremgår af retsplejeloven, hvorefter visse strafferetlige overtrædelser giver forurettede ret til en bistandsadvokat.¹²⁷ Udgangspunktet er, at retten beskikker en advokat for den, der er forurettet ved en af disse lovlovovertrædelser, når den pågældende fremsætter begæring om det.

Men der er visse sager¹²⁸, herunder voldtægt og en række andre seksualforbrydelser, hvor reglen er, at der skal ske beskikkelse, medmindre den pågældende efter at være vejledt om retten til beskikkelse af bistandsadvokat frabeder sig det. Den forurettede skal have lejlighed til at tale med en bistandsadvokat før politiets afhøring af forurettede, medmindre den pågældende efter at være blevet vejledt frabeder sig det.

Med den nyligt vedtagne lov fra 2022 har man indført en ret til et offer for seksuelle overgreb til at modtage vederlagsfri bistand fra en bistandsadvokat forud for eventuel anmeldelse af overgrebet til politiet og efter sagens afslutning.¹²⁹ Det fremgår af lovens bemærkninger, at vejledningen bl.a. vil ”kunne bestå i, at advokaten oplyser forurettede om vedkommendes muligheder og rettigheder, samt hvordan sagen må forventes at forløbe, såfremt der

¹²⁴ [BETÆNKNING OM FORURETTEDES PROCESSUELLE RETSSTILLING I STRAFFESAGER JUSTITSMINISTERIET, BETÆNKNING Nr. 1485 KØBENHAVN, 2006](#) f s18

¹²⁵ Jf. kapitel § 66a

¹²⁶ Det kan f.eks. være, at en medarbejder ved retten på forhånd er klar til at modtage og vejlede vidnet om placering i et særligt venturum for vidner indtil forklaringen skal afgives [L 128 - 2006-07 \(som fremsat\): Forslag til lov om ændring af retsplejeloven og retsafgiftsloven. \(Forbedring af retsstillingen for ofre for forbrydelser\). / Folketinget](#) s 3.11 *Praktiske forhold omkring vidneafhøring*

¹²⁷ Retsplejelovens § 741 a, stk. 1

¹²⁸ Straffelovens § 210 (incest), § 216 (voldtægt), § 222, stk. 2 (samleje med person under 15 år ved udnyttelse af fysisk eller psykisk overlegenhed), eller § 223, stk. 1 (samleje med en person under 18 år, der er stedbarn, plejebarn eller betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse) jf. Rpl i § 741 a, stk. 2.

¹²⁹ [Til lovforslag nr. L 78, Folketinget 2021-22, Betænkning over Forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om pas til danske statsborgere m.v. \(Styrket indsats mod seksuelle overgreb mod børn og styrket rådgivning til ofre for seksuelle overgreb\) \(ft.dk\)](#)

indgives anmeldelse til politiet. Advokaten vil også kunne ledsage forurettede til politiet eller vejlede om muligheden for at rette henvendelse til myndigheder og organisationer med kontakt til forurettede i sager om seksuelle overgreb f.eks. Center for Voldtægtsofre...”¹³⁰

Bistandsadvokatens opgaver, beføjelser og processuelle stilling

Forurettedes adgang til en bistandsadvokat fremgår af retsplejeloven, men retsplejeloven indeholder ikke specifikke regler om bistandsadvokatens opgaver. Der henvises generelt til, at nærmere klarhed over indholdet af bistandsadvokatens opgave fremgår af forarbejderne til loven, der i 1980 introducerede retsplejelovens kapitel 66a, der lagde fundamentet for den nuværende bistandsordning.¹³¹ Heraf fremgår det, at bistandsadvokatens opgaver forstås som at være af både juridisk og almen karakter.

Bistandsadvokaten har for det første en opgave i at holde forurettede løbende informeret om sagens forløb samt bistå og støtte forurettede i forbindelse med afhøringer, både af politiet som i retten. I den forbindelse skal bistandsadvokaten løbende rådgive forurettede om vedkommendes muligheder og rettigheder under sagens forløb, herunder også klagemulighederne for afgørelser truffet af politi og anklagemyndighed. Samt bistå forurettede ved opgørelsen af et eventuelt erstatningskrav.

Under straffeprocessen skal bistandsadvokaten efter retsplejelovens regler blive holdt løbende orienteret/informeret, herunder underrettes om: retsmøder i sagen, dokumenter i sagen, som vedrører den forurettede og efter tiltalerejsning sagens øvrige dokumenter.¹³²

Retsplejeloven regulerer ikke den beskikkede advokats processuelle stilling under sagens behandling. Af forarbejderne til § 741 c fremgår det, at det under sagens behandling i retten i vidt omfang vil være overladt til domstolene at fastlægge bistandsadvokatens beføjelser i forbindelse med den almindelige retsledelse.¹³³ Dog fremgår det også,

” at bistandsadvokaten ikke skal kunne virke som en yderligere anklager i sagen, og at advokaten under afhøringerne ikke bør kunne rådgive forurettede om den umiddelbare besvarelse af de stillede spørgsmål eller have adgang til at udtale sig om skyldsspørgsmålet og strafudmålingen.”¹³⁴

Bistandsadvokaten har dog mulighed for at stille spørgsmål til belysning af krav om godtgørelse og erstatning, samt sikre sig at eventuel bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd lever op til lovens krav om at være af væsentlig betydning for sagen.¹³⁵ I de seneste bemærkninger til lov om udvidelse af adgangen til bistandsordningen betones det,

---

¹³⁰ [L 78 - 2021-22 \(oversigt\): Forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om pas til danske statsborgere m.v. \(Styrket indsats mod seksuelle overgreb mod børn og styrket rådgivning til ofre for seksuelle overgreb\).](#) / Folketinget (ft.dk) se 2.7.3.1. Vejledning før anmeldelse til politiet

¹³¹ Folketingstidende 1979-80, 2. samling, tillæg A, spalte 470

¹³² Retsplejelovens § 741 c

¹³³ Folketingstidende 1979-80, 2. samling, tillæg A, spalte 470

¹³⁴ Folketingstidende 1979-80, 2. samling, tillæg A, spalte 470 som bl.a. senest henvist til i [L 78 - 2021-22 \(oversigt\): Forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om pas til danske statsborgere m.v. \(Styrket indsats mod seksuelle overgreb mod børn og styrket rådgivning til ofre for seksuelle overgreb\).](#) / Folketinget (ft.dk) 2.7.1.2.

¹³⁵ Retsplejelovens § 741 c

*"at den mere almene bistand, som ikke knytter sig direkte til afhøringen hos politiet eller i retten, ofte vil kunne være af meget væsentlig betydning for forurettede"*¹³⁶.

Med afsæt i sin praktiske erfaring som bistandsadvokat gør advokat, cand.jur. Helle Hald opmærksom på det samme i *"Voldtægtssagen – retssystemets Akilleshæl"*.¹³⁷ Den samme konklusion kan man også drage fra Amnesty rapport "Giv os respekt og retfærdighed"¹³⁸

7.2 Opsamling

Bistandsadvokaten er en central aktør for at sørge for, at der bliver taget hånd om at sikre offerets rettigheder igennem deres møde med retssystemet og en eventuel straffeprocess. Der stilles ikke yderligere kvalifikationskrav til at blive bistandsadvokatend, end at man har en advokatbestalling.¹³⁹

Det fremgår af forskning fra Det Kriminalpræventive Råd, *"at der er næsten 100 % større sandsynlighed for en domsfældelse, hvis et offer for voldtægt har en bistandsadvokat. Således anføres det, at domsfældelsesraten er 63%, når der har været bestikket en advokat, men kun 32%, når dette ikke er tilfældet"*.¹⁴⁰

Amnesty har arbejdet for at forbedre bistandsordning og har siddet med i regeringens ekspertpanel for indsatsen mod voldtægt. I relation til forbedring af bistandsadvokatorordningen fremgår det fra regeringen, at det har *"været et gennemgående tema i ekspertpanelets arbejde at styrke bistandsadvokatens rolle, herunder finde måder hvorpå, at det kan sikres, at bistandsadvokaten kan tage en aktiv rolle i sagen og bl.a. sikre, at forurettede løbende holdes orienteret om sagens behandling. Konkret har ekspertpanelet bl.a. foreslået, at der oprettes et særligt advokatbistandskorps (sammensat af advokater, der specifikt har ytret ønske om at indgå i dette korps), at bistandsadvokater får specifik og målrettet uddannelse, kurser mv., og at bistandsadvokater honoreres bedre"*.¹⁴¹

---

¹³⁶ [L 78 - 2021-22 \(oversigt\): Forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og lov om pas til danske statsborgere m.v. \(Styrket indsats mod seksuelle overgreb mod børn og styrket rådgivning til ofre for seksuelle overgreb\). / Folketinget \(ft.dk\) 2.7.1.2.](#)

¹³⁷ Voldtægtssagen - retssystemets akilleshæl: Teori og Praksis, af Tine Søberg (red.), Trine Baumbach (red.), Linda Kjær Minke (red.): Kapitel 19

¹³⁸ Amnesty International 2019: "Giv os respekt og retfærdighed"

¹³⁹ På nuværende tidspunkt beskikkes bistandsadvokater "fra listen", dvs. en af de beneficerede advokater i den kreds hvor voldtægten har fundet sted se Voldtægtssagen - retssystemets akilleshæl: Teori og Praksis, af Tine Søberg (red.), Trine Baumbach (red.), Linda Kjær Minke (red.): Kapitel 19, s. 460. og 463

¹⁴⁰ Voldtægtssagen - retssystemets akilleshæl: Teori og Praksis, af Tine Søberg (red.), Trine Baumbach (red.), Linda Kjær Minke (red.) s. 441

¹⁴¹ <https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/ekspertpanel-vil-loefte-indsatsen-mod-voldtægt/>

8. Amnesty Danmarks pilotprojekt - Undervisning i samtykkelov målrettet advokater

8.1 Beskrivelse af pilotprojektet

Baggrund for projektet

I Danmark har voldtægtsofre ifølge Retsplejeloven af 2018 ret til at få beskikket en bistandsadvokat som støtte under den retslige proces.¹⁴² Dette er ligeledes i tråd med Istanbulkonventionen, der forpligter stater til at tilvejebringe eller styrke uddannelsen af faggrupper, der arbejder med vold mod kvinder. Dertil kommer, at CEDAW, som anbefaler at alle retlige processer, der har at gøre med disse problematikker, ikke påvirkes af fordomme eller stereotype kønsopfattelser.¹⁴³

Men der er dog stor variation i kvaliteten af den juridiske indsats og støtte, som ofre i Danmark oplever, at de får fra bistandsadvokater. I Amnestys rapport "*Giv os respekt og retfærdighed! - Adgang til retfærdighed for kvindelige voldtægtsoverlever i Danmark*" fra 2019 udtrykte en stor del af de interviewede kvinder, at de ikke fik den nødvendige information og støtte igennem den vanskelige og opslidende retsproces.

Advokater fylder generelt set meget i et offers møde med retssystemet: Under retssager bliver voldtægtsofre både udspurgt af anklagere og forsvarsadvokater, men voldtægtsofre oplever ofte spørgsmål fra begge slags advokater som meget ubehagelige. Amnestys 2019-rapport viste, at advokater ikke modtager uddannelse i voldtægtsmyter, samtykke og kønsstereotyper, hvilket er helt essentielt i mødet med et offer for seksuel vold.

Den manglende uddannelse og dermed viden har stor indflydelse på, hvor meget tillid voldtægtsofre kan opbygge til systemet, og hvordan de kommer gennem retsprocessen.¹⁴⁴

For at sikre, at ofrene får en værdig og transparent behandling i retsprocessen og opnår retfærdighed, identificerede Amnesty således et stort behov for mere viden om og undervisning i voldtægtsmyter, kønsstereotyper og samtykke til både bistands- og forsvarsadvokater.

Dette vil også fremme den juridiske forståelse for samtykke og frivillighed relateret til voldtægt. I samspil med en samtykkebaseret lovgivning vil en sådan undervisning for faggrupper, der er involveret i voldtægtssager, øge deres indsigt og fordomsfrihed og derved:

---

¹⁴² Retsplejeloven, lovbekendtgørelse nr. 1284 (2018), artikel 741 (a)(1)

¹⁴³ Istanbulkonventionen, Artikel 15, samt de forklarende bemærkninger, paragraf 99; CEDAW Communication No. 18/2008, paragraf 8.9(b).

¹⁴⁴ Voldtægt der anmeldes VI, 2011: <https://dkr.dk/materialer/vold-og-voldtaegt/voldtaegt-der-anmeldes-vi/> og Amnesty International Danmark. 2019. "*Giv os respekt og retfærdighed!*", 4.6 "*Huller i uddannelsen af fagpersoner*".

På kort sigt

bidrage til, at voldtægts ofre behandles med mere værdighed og retfærdighed og opnår bedre retssikkerhed

På lang sigt

bidrage til en ændring i samfundet henimod en samtykkekultur.

Formål med projektet

Amnesty's formål med projektet var at udvikle et undervisningsforløb om voldtægtsmyter, kønsstereotyper og samtykke, der skulle udbydes til bistandsadvokater som efteruddannelse. Undervisningen skulle målrettes advokater og blev anset for helt central for at sikre, at den nye samtykke Lovgivning får den ønskede positive effekt for voldtægts ofre.

Erfaringer viser, at det kan have stor betydning for en voldtægtssags forløb, at ofret har været bistået af en aktiv, forstående og engageret bistandsadvokat fra sagens begyndelse.¹⁴⁵ Den udspørgende politiassistent kan være nok så dygtig og effektiv, men personen er ikke jurist og kan overse vigtige detaljer i afhøringen, hvilket kompromitterer offerets retssikkerhed. Politiets fokus er at finde en mulig gerningsperson, og det kan til tider mærkes i deres spørgsmål, som afspejler, at deres erfaring siger dem, at det i nogle tilfælde vil blive en svær sag at løfte.

Desværre har ikke alle politiassistenter blik for, at ofrets svar på stillede spørgsmål kan være præget af selvbekendelse, skyld og skam. Et voldtægts offer har ofte utallige traumereaktioner, som kan komme til udtryk på mange forskellige måder. Nogle kan have svært ved at finde kronologi i hændelsesforløbet, og mange glemmer de oplysninger, de får af politiet, bistandsadvokater og andet fagpersonale.¹⁴⁶

Her spiller bistandsadvokaten en afgørende rolle som støtte til overleveren gennem hele processen, og ved at være den, der sikrer objektive svar fra personen, samt at hun bliver hørt og forstået. Det er vigtigt, at de føler sig sikre på, at bistandsadvokaten vil minde dem om vigtige møder, detaljer og lignende. Derfor er det vigtigt, at bistandsadvokater har forståelse for voldtægtsmyter og kønsstereotyper. Og behovet for engagerede bistandsadvokater, der er opdaterede på den nyeste viden på området, er kun blevet mere relevant i takt med de nye og væsentlige ændringer i dansk lovgivning.

Det er blandt andet bistandsadvokaternes opgave at sikre alle relevante oplysninger fremlægges om, hvorvidt der har været den fornødne frivillighed eller samtykke til stede i forbindelse med den seksuelle akt/voldtægt.

Amnesty's pilotprojekt med undervisningsforløb har haft til hensigt at give de involverede advokater en bedre erkendelse af fordomme og myter, og hvordan alle mennesker og samfundet generelt er påvirkede af dem. Undervisningen skulle derfor give advokaterne en særlig forståelse af, hvordan fordomme om seksuel vold kan danne helt konkrete barrierer for retfærdighed for voldtægts ofre, samt give dem værktøjer til, hvordan de kan ændre dette ved at genkende og arbejde med egne fordomme og forforståelser og derigennem opkvalificere deres faglighed som professionelle bistandsadvokater.

¹⁴⁵ Amnesty International 2019: "Giv os respekt og retfærdighed"

¹⁴⁶ Amnesty International 2019: "Giv os respekt og retfærdighed", s.31-34, og s.47

Pilotprojektet har helt konkret stræbt efter at:

- 1) Advokater (bistandsadvokater), der er involveret i voldtægtssager, får større indsigt i og viden om voldtægt samt bliver mere bevidste om deres egen rolle og ansvar og ændrer adfærd som følge heraf.
- 2) Advokatsamfundet tilbyder efteruddannelse i voldtægtsmyter.

Målgrupper

Primær målgruppe - Advokater

Projektets primære målgruppe omfattede i testperioden 21 advokater og inkluderede både bistands- og forsvarsadvokater. Undervisningsforløbet og -materialet var tilpasset disse faggrupper, så de kan se dets relevans og bruge det direkte i deres arbejde.

For at sikre indsatsens bæredygtighed har Amnesty arbejdet for, at undervisningsforløbet bliver en obligatorisk del af bistandsadvokaters efteruddannelse samt et fast efteruddannelsestilbud for alle øvrige typer advokater.

Sekundær målgruppe - Voldtægtsofre

Den sekundære målgruppe er voldtægtsofre. Amnesty har inddraget voldtægtsofre i udviklingen af undervisningsforløbet, da netop de har en unik viden om, hvilke behov ofre for voldtægt har, og hvilke udfordringer der opstår i mødet med bistands- og forsvarsadvokater under retsprocessen. Det har været altafgørende at inddrage deres perspektiv i udviklingen af undervisningsforløbet.¹⁴⁷

Minimum fem voldtægtsofre har deltaget direkte i projektet gennem en fokusgruppe, og derudover har Amnesty inddraget viden fra de kvalitative interviews fra rapporten "*Giv os respekt og retfærdighed*".

Metode

Undervisningen af advokater blev gennemført af Amnesty i tæt samarbejde med advokaterne Kirsty Brimelow fra England, Silvia Ingolfsdottir Åkermark fra Sverige og kommunikationsbureauet FRIDAY for at sikre, at deres erfaringer, faglighed og virkelighed blev tænkt med i forløbet.

Kernen i undervisningen var en grundig indføring i voldtægtsmyter, kønsstereotyper og samtykke. Undervisningen har desuden haft til hensigt at give advokaterne grundlæggende viden om den juridiske proces set fra en overlevers perspektiv - herunder vigtigheden af at få tilknyttet en bistandsadvokat inden den første afhøring med politiet.

Advokaterne er blevet undervist i bevisbyrden og -temaet i voldtægtssager under samtykkelovgivning, fordi disse er væsentligt anderledes end under den tidligere tvangsbaserede lovgivning.¹⁴⁸ For at få et mere praktisk indblik i

¹⁴⁷ I en undersøgelse om tvangssamleje i et livstidsperspektiv er det dog anslået, at størstedelen af ofrene er kvinder (84 pct.); en mindre del udgør mænd (16 pct.) <https://www.dkr.dk/vold-og-voldtægt/fakta-om-voldtægt/>

¹⁴⁸ Før lovændringen 1. januar 2020.

forskellen mellem de forskellige lovgivninger har advokaterne derudover stiftet bekendtskab med "case law" fra Sverige og England både før og efter indførelsen af samtykkelovgivninger i de respektive lande.

Denne grundviden blev kombineret med simulationsmetodik for at skabe refleksion og give konkret træning. Simulationsmetodikken er udviklet på baggrund af grundig research samt baseret på interview og observation med danske advokater og indebærer, at advokaternes hverdag og dilemmaer simuleres af skuespillere. Styrken i denne undervisningsform ligger i den konkrete og fysiske virkeliggørelse af de berørte tematikker.

Deltagerne oplever dem direkte og intenst ved hjælp af skuespillernes tilstedeværelse. Det giver mulighed for en meget detaljeret faglig og personlig refleksion, men viser også situationens alvor og kompleksitet, for eksempel i form af den emotionalitet, den indeholder for både advokaten og ofret. Det betyder, at den enkelte deltager i øvelsen føler sig set, og at dennes virkelighed bliver taget alvorligt.

Metodikken har således til hensigt at give et stort engagement og solidt udbytte, da refleksionen kombineres med konkret anvendelse af egen faglighed samt træning i kommunikation. Målet var, at deltagerne efterfølgende både fik et billede af, hvad der skal forandres, men også hvorfor og hvordan det kan forandres.

Samarbejdspartnere

Advokater i Danmark

Gennem projektets første seks måneder har advokaterne Helle Hald, Silvia Ingólfssdóttir Ákermark og Kirsty Brimelow bidraget til udviklingen af undervisningsforløbet. De har herefter kommet med input til justeringer af modulerne og sammen med Amnesty banet vejen for, at undervisningen inkorporeres i uddannelsesforløbet for advokater.

Amnesty har samarbejdet med bistandsadvokat Helle Hald. Hun har solid erfaring med voldtægtssager i Danmark og har været en del af udviklingen af undervisningsforløbet samt stået for en del af undervisningen. Alle advokater i Danmark skal inden for en treårig periode tage en efteruddannelse, der svarer til 54 point. Det vurderes, at Amnestys undervisningsforløb vil tælle for syv lektioner ud af de 54, som advokaterne skal tage over tre år.

Helle Hald afholder på nuværende tidspunkt det eneste eksisterende kursus for advokater om psykisk vold, voldtægt og stalking. Det gør hun i samarbejde med bistandsadvokat Jytte Lindgaard, der også har været Amnestys samarbejdspartner på dette projekt. Hun sidder desuden, sammen med Amnesty, i Justitsministeriets ekspertpanel om voldtægt.

De to uddannelsesstilbud supplerer hinanden, da det eksisterende kursus har fokus på at kvalificere bistandsadvokater til at støtte deres klienter i den enkelte sag og bidrage til, at politi, anklagemyndighed og domstole implementerer bestemmelserne, men ikke sætter fokus på advokaternes egen forforståelse og adfærd.

Advokater fra Sverige og England

Undervisningsforløbet er desuden blevet udviklet i samarbejde med to prominente advokater og eksperter i voldtægtssager fra Sverige og England, Silvia Ingólfssdóttir Ákermark og Kirsty Brimelow. Begge har stor viden fra lignende projekter med udvikling af og gennemførelse af undervisning om tilsvarende tematikker. De har begge bidraget til både metodeudvikling og udførelse af undervisningen.

Kirsty Brimelow har arbejdet som både forsvarer, anklager og bistandsadvokat i England i mere end 20 år og har derfor en unik erfaring med voldtægtssager.¹⁴⁹ Silvia Ingólfssdóttir Ákermark har på samme måde mangeårig erfaring fra Sverige som både anklager og advokat. Hun har desuden undervist både anklagere og advokater i voldtægtstematikker.¹⁵⁰

Center for Seksuelle Overgreb

Center for Seksuelle Overgreb på Rigshospitalet er en specialenhed, der rummer tværfaglige behandlingstilbud til børn, unge og voksne, der har været udsat for seksuelle overgreb. Ud over at være et undersøgelses- og behandlingstilbud rummer centret et nationalt videnscenter, der forsker i og formidler viden om seksuelle overgreb på børn, unge og voksne.

Centret har med sin viden om traumereaktioner hos voldtægtsofre bidraget med afgørende viden til udviklingen af Amnesty's pilotprojekt om undervisningstilbud. Således har det deltaget i at udvikle undervisningen for advokaterne, så de får fokus på de helt specifikke behov, voldtægtsofre har efter et overgreb, samt hvilke reaktioner de skal være opmærksomme på. *Center for Seksuelle Overgreb* har også efterfølgende været med til at afvikle undervisningen.

Kommunikationsbureauet FRIDAY

FRIDAY har 12 års erfaring med brug af simulationsmetodik til læring. Kommunikationsbureauet træner ledere, eksperter og CEO'er i landets største private og offentlige virksomheder i personlig kommunikation -heriblandt *SAS, GN Store Nord, Danica, Danske Bank, Coop* og *Region Hovedstaden*. *FRIDAY* har tidligere lavet kommunikationskurser for alle ansatte på *1813 Akuttelefonen* med brug af netop simulationsmetodik, for Forsvaret og Beredskabet, og de har medvirket til træning af politiets efterforskere i kognitive afhøringsmetoder.

FRIDAY's mange erfaringer er direkte brugt i arbejdet med dette projekt, når de har medvirket til at udvikle undervisning målrettet advokater. *FRIDAY* har også efterfølgende været med til at afvikle undervisningsforløbet, hvor de har stået for simulationsøvelserne.

Voldtægtsofre

Amnesty har haft et tæt samarbejde med voldtægtsofre, da de i sagens natur besidder et særligt indblik i, hvordan man som offer for voldtægt bedst muligt skal støttes og mødes af advokater, mens sagen verserer.

Indhold

Amnesty's pilotprojekt er sammensat sådan, at forskellige eksperter var inviteret til at dele deres viden som led i undervisningen.

Underviser	Beskrivelse af underviser	Indhold
Kirsty Brimelow	Den engelske advokat Kirsty Brimelow har stor viden fra lignende projekter med udvikling af og gennemførelse af undervisning om tilsvarende tematikker	Fortalte om voldtægtsområdet i England og Wales.

¹⁴⁹ <https://www.doughtystreet.co.uk/barristers/kirsty-brimelow-gc>

¹⁵⁰ <https://www.brottsbyran.se/vilkavia.html>

Silvia Ingolfsdottir Åkermark	Den svenske advokat Silvia Ingolfsdottir Åkermark har stor viden fra lignende projekter med udvikling af og gennemførelse af undervisning om tilsvarende tematikker	Fortalte om voldtægtsområdet i Sverige.
Center for Seksuelle Overgreb på Rigshospitalet	Specialenhed, der rummer tværfaglige behandlingstilbud og forsker i og formidler viden om seksuelle overgreb på børn, unge og voksne.	Fortalte om modtagelse på CSO, offerreaktioner og gav gode råd om, hvad advokater skal være opmærksomme på i deres kontakt med ofrene.
Helle Hald	Advokat med stor erfaring med voldtægtssager i Danmark	Fortalte om voldtægtsområdet i Danmark.
Helle Jacobsen	Amnesty International Danmarks seniorrådgiver på køn	Fortalte om området i en menneskerettighedskontekst og om Amnestys undersøgelser på voldtægtsområdet.

Efter oplæg fra underviserne var der simulationsøvelser, der blev faciliteret af kommunikationsbureauet FRIDAY. Her simulerede skuespillere klientsituationer, som bistandsadvokater vil kunne komme ud for, når de har voldtægts ofre som klienter. Øvelsernes formål var at give et praktisk billede på sådanne situationer samt at give deltagerne mulighed for at afprøve de tillærte metoder og overvejelser.

8.2 Erfaringer fra pilotprojekt

Behovet for undervisning blandt advokater

Amnestys undersøgelse "Giv os respekt og retfærdighed" viser fagprofessionelles manglende kendskab til "samtykke", "voldtægtsmyter" og "kønsstereotyper"¹⁵¹, hvilket understøttes af en ekstern evaluering af Amnestys pilotprojekt, der er udført af Als Research¹⁵². Deres undersøgelse blev besvaret af blot ti ud af de 21 deltagere af kurset og blev efterfølgende komplimenteret af tre uddybende interviews med deltagere fra undervisningen.¹⁵³

Besvarelser fra undersøgelsen indikerer, at der blandt de adspurgte advokater var et relativt snævert kendskab til begreberne "samtykke", "voldtægtsmyter" og "kønsstereotyper". Det fremgår af undersøgelsen, at syv af de ti advokater vurderer, at de har et begrænset kendskab til samtykketeknik, mens tallet tilsvarende er otte for både kønsstereotyper og voldtægtsmyter. Denne indikation underbygges af en af advokaternes udtalelser, der udtrykker behovet for undervisning af advokater i disse emner:

¹⁵¹ Amnesty International 2019: "Giv os respekt og retfærdighed"

¹⁵² <https://www.alsresearch.dk/dansk/alias>

¹⁵³ Anne Heiberg Goor og Ida Kvist Sommer, 2021, Als Research ApS: VÆRDIGHED OG BEDRE RETSSIKKERHED FOR VOLDTÆGTSOFRE - EVALUERING AF FASE 1 OG 2 I AMNESTY INTERNATIONALS UNDERVISNINGSFORLØB FOR ADVOKATER

”Det er første gang, jeg har oplevet et kursus, der lagde vægt på bløde værdier kontra hård jura. Og det, synes jeg, virkelig har manglet”

(Udsagn fra 'Advokat 2' fra de kvalitative interviews)

Evalueringen taler ligeledes ind i Amnesty's vurdering af behovet for, at sådant et uddannelsesstilbud, som har dannet grundlag for Amnesty's pilotprojekt, bliver en fast del af efteruddannelsen for advokater, som arbejder med voldtægtssager. En advokat, der har deltaget i Amnesty's uddannelsesforløb, udtaler ligefrem, at dette burde være obligatorisk, hvis man skal arbejde med disse sager:

”Jeg kunne også finde på at melde mig til en anden gang faktisk! – og det burde faktisk være obligatorisk for dem, der har voldtægtssager”

(Udsagn fra 'Advokat 1' fra de kvalitative interviews)

Tilfredsheden med uddannelsen fra Amnesty's pilotprojekt

Als Research har med deres evaluering undersøgt, hvilke dele af undervisningen advokaterne vurderede som brugbare for deres arbejde med voldtægtssager. Formålet med evalueringen var især at opnå viden om, hvordan indholdet af undervisningen har forbedret bistandsadvokaternes arbejde med voldtægtssager, herunder mødet med offeret og arbejdet i løbet af retsprocessen.

Undersøgelsen viste, at bistandsadvokaterne selv mener, at undervisningen er relevant for deres arbejde samt bidrog med ny og brugbar viden, som de kan bruge i egen praksis.

Nedenstående boks viser de generelle tal fra undersøgelsen.

Alle advokater mener	at undervisningen fik dem til at reflektere over deres egen rolle
Ni ud af ti advokater mener (seks svarede 'i meget høj grad', tre svarede 'i høj grad' og en svarede 'ved ikke')	at undervisningen har været relevant for deres arbejde
Ni ud af ti advokater mener (fem svarede 'i meget høj grad', fire svarede 'i høj grad' og en svarede 'ved ikke')	at undervisningen bidrog med gode råd til egen praksis
Ni ud af ti advokater har	brugt viden fra undervisningen i egen praksis

Det fremgår i både undersøgelsen og de kvalitative interviews, at alle ti adspurgte advokater vurderer, at undervisningen har fået dem til at reflektere mere over deres arbejde og praksis som bistands- og/eller forsvarsadvokat.

Generelt set har advokaterne været overvejende tilfredse med undervisningen, og det fremgår af både det kvantitative og kvalitative data, at advokaterne mener, at der er behov for undervisning, hvor der fokuseres på interaktionen mellem klient og advokat.

”Det var helt fantastisk! Når man har været advokat i 30 år og deltaget i mange kurser, er der ingen kurser, der har brændt sig fast som det her”

(’Advokat 2’ fra de kvalitative interviews)

Vurderingen af undervisningsdelene fra Amnestys pilotprojekt

Advokater, der deltog i et opfølgende kvalitativt interview, mener, at kurset var lærerigt både på grund af indholdet af undervisningen samt opbygningen og rammen for undervisningen. Advokaterne roser derudover den del af undervisningen, som arbejder med aktivt at inddrage advokaterne i undervisningen gennem simulationsøvelser.

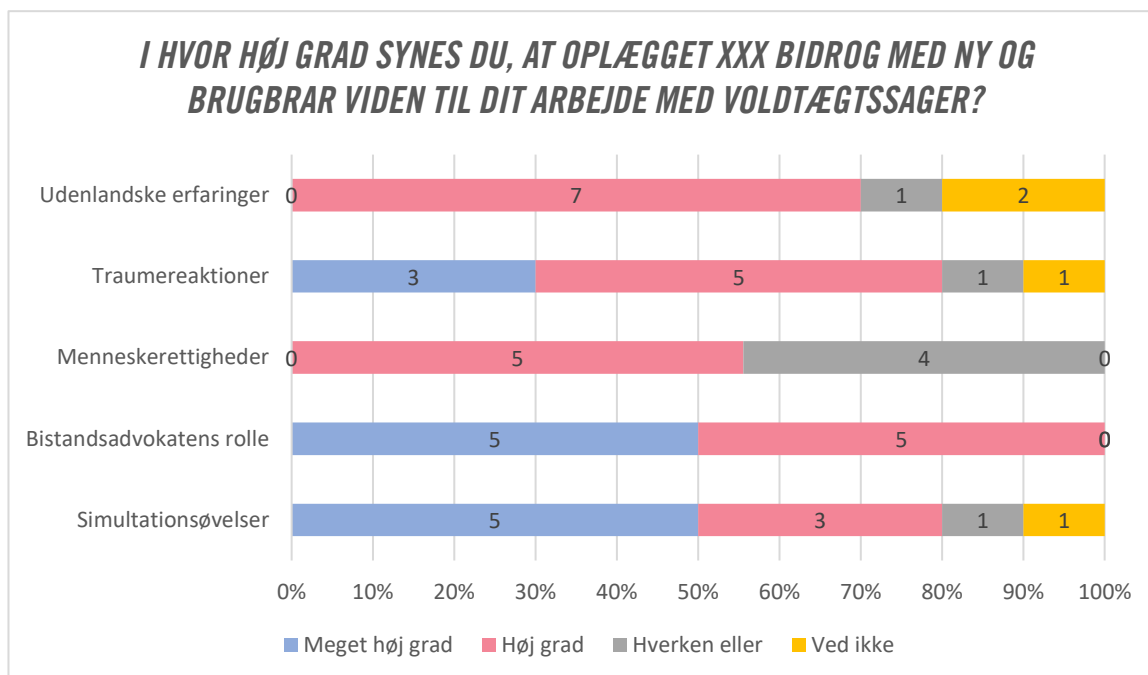
”Skuespillerne var helt fantastiske”

(’Advokat 3’ fra de kvalitative interviews)

Undersøgelsen viser advokaternes vurdering af, i hvor høj grad hver de fem undervisningsdele hver bidrog med brugbar viden til egen praksis. Overordnet set var alle dele relevant for deres arbejde. Alligevel er det tydeligt, at især oplægget om bistandsadvokatens rolle i praksis tilføjede ny og brugbar viden.

Yderligere kan man se, at simulationsøvelserne viser samme fordeling som oplægget om traumereaktioner -nemlig at otte ud af de ti adspurgte advokater enten i ”høj” (tre) eller ”i meget høj” (fem) grad syntes, at øvelserne bidrog med ny og brugbar viden. Der var ingen, som brugte svarmulighederne ”i lav grad” eller ”i meget lav grad”.

Nedenstående tabel viser advokaternes vurdering af hver undervisningsdel.

Betydningen og brugbarheden af undervisningsdelen om traumereaktioner underbygges af de interviewede advokater, der ligeledes peger på vigtigheden af at andre faggrupper, som for eksempel politiet, modtager undervisning i dette:

"Det med traumereaktioner er virkelig vigtigt for os, men også for politifolk"

(Advokat 1' fra de kvalitative interviews)

Undersøgelsen viser en overvejende tilfredshed med undervisningsdelen om udenlandske erfaringer. De uddybende kvalitative interviews viser dog en blandet holdning til oplæggene om udenlandske erfaringer fra England og Sverige:

"Jeg opererer her i Danmark, og det er meget interessant at høre, hvordan det foregår i andre lande, men jeg har måske ikke den helt dybe faglige interesse for, at det tager så lang tid"

(Advokat 3' fra de kvalitative interviews)

"Det er vigtigt at vide, hvordan gør man andre steder. Herhjemme tror vi, at vi er skidekloge, men de er faktiske klogere i andre lande"

(Advokat 2' fra de kvalitative interviews)

Ud fra evalueringen ses det, at de adspurgte advokater har lidt forskellige holdninger til oplægget om menneskerettigheder, hvor halvdelen mener, at oplægget bidrog med ny viden "i høj grad", og den anden halvdel ikke har en særlig holdning til oplægget.

De uddybende kvalitative interviews giver et bud på, hvordan dette kan være. 'Advokat 1' husker oplægget som "*meget overordnet*" og 'Advokat 2' siger, at det "*kan jeg ikke huske nu, da der er gået for lang tid*". Det indikeres derfor, at oplægget er relevant for bistandsadvokaten at have kendskab til. Dog kan oplæggets struktur eller formidling forbedres, så det direkte taler til praktisk viden, de kan bruge i deres arbejde.

Læringer fra Amnestys pilotprojekt med at uddanne advokater i samtykke

Amnesty er talerør for voldtægtssofrene og har fokus på deres retssikkerhed og behandling i retssystemet. Derfor er det vores erfaring, at det er yderst vigtigt at inddrage den målgruppe, som man vil forbedre forholdene for med sådan et uddannelsesforløb. Det er ligeledes vigtigt, at der under udviklingen af et uddannelsesforløb samarbejdes med den relevante målgruppe, som skal modtage undervisningen, samt med andre relevante faggrupper, som kan bidrage med viden og erfaringer i forhold til emnet.

Det er dog samtidig vigtigt at bevare en ensretning og rød tråd gennem undervisningsforløbet, så der hele tiden er fokus på kursets formål og fokus. Erfaringer fra pilotprojektet viser, at undervisningens formål skal være tydelig for deltagerne, så dette ikke bliver implicit, samt at der gerne må være et endnu større fokus på begreberne "samtykke", "voldtægtsmyter" og "kønsstereotyper", end der var i Amnestys pilotprojekt. Disse bør både tydeliggøres gennem kurset samt forklares og bruges aktivt. Dette vil være med til at binde undervisningen sammen på tværs af forskellige fagligheder, som byder ind.

Overordnet set var alle dele af uddannelsesforløbet relevant for advokaternes arbejde, men oplægget om bistandsadvokatens rolle i praksis tilføjede dem især ny og brugbar viden. Simulationsøvelserne blev ligeledes fundet yderst brugbare blandt de advokater, der deltog i Amnestys kurser. Disse øvelser gør undervisningen praksisnær for advokaterne, der får lov til at reflektere over egen rolle i deres arbejde med voldtægtssofre. Alle de ti advokater, som har deltaget i evalueringen, vurderer ligeledes, at undervisningen har fået dem til at reflektere mere over deres arbejde og praksis som bistands- og/eller forsvarsadvokat.

Selvom tilfredsheden var stor, vurderer deltagerne selv, at de fik mindst ud af oplæggene om udenlandske erfaringer og menneskerettigheder, da de fandt dette mindre praksisnært. Under selve kurset viste de dog interesse for områderne gennem spørgsmål og ved at udtrykke, at det skabte ny viden. Nogle kunne da også se det brugbare i at lære af andre lande og deres erfaringer på området.

Als Research råder til at sikre, at undervisningen forhåndsgodkendes hos Advokatsamfundet, da dette vil bidrage til en bæredygtig forankring, samt til at der indføres en mindre egenbetaling på undervisning for at øge fremmødet på kurset blandt de særdeles travle advokater.

9. Konklusion

England fik samtykkelovgivning allerede tilbage i 1956, men har efterfølgende haft forskellige tilføjelser og ændringer i loven gennem årene. Sverige, derimod, fik først en samtykkebaseret voldtægtslovgivning 1. juli 2018, to et halvt år før det samme var tilfældet i Danmark. Den samtykkebaserede voldtægtslovgivning i Sverige har ført til flere domme, samt til at voldtægtsoverleverne føler mindre skyld over, hvad de har været udsat for.

Samtidig har lovændringen været med til at ændre forståelsen af voldtægt i den bredere befolkning og dermed startet en kulturændring i Sverige. Sager, som nu bliver dømt som en voldtægt i Sverige, men ikke tidligere ville være dømt således, er oftest sager, hvor ofrets traumereaktion har været at fryse og reagere passivt i situationen. Det er netop disse sager, som den forhenværende lovgivning ikke tog hensyn til, og som var målet med en samtykkebaseret voldtægtslovgivning.

England må siges at være et foregangsland, når det kommer til samtykke i lovgivningen, og de engelske myndigheder har da også sat ind med andre midler for at forbedre retssikkerheden for og behandlingen af voldtægtsoverleverne. Vejledning og træning om voldtægtsmyter og stereotyper gives til alle anklagere, politibetjente samt dommere, der arbejder med sager om voldtægt og seksuelle overgreb.

Juryen, der er ved voldtægtssager i England og Waels, skal også igennem en form for "crash-course" om samtykke, voldtægtsmyter, stereotyper og traumereaktioner. Det er ligeledes almindelig praksis og stærkt opfordret, at forsvarsadvokater uddanner sig på voldtægtsområdet, før de tager disse sager. Andre tiltag i England er strenge krav om, hvad man må spørge om i retssalen og vejledning i, hvordan du må udspørge vidner og overleverne. Desuden er brug af video i retssalen blevet mere og mere almindeligt, så overleveren ikke skal konfronteres med gerningspersonen.

I Sverige har der ikke været den samme grad af tiltag, i hvert fald ikke endnu. Der er ingen krav om uddannelse af fagprofessionelle i retssystemet, ligesom det heller ikke er tilfældet i Danmark. I Sverige er holdningen til samtykkelovgivningen blandt fagprofessionelle også stadig delt. Hvor de fleste anklagere og dommere er positivt stemt over for den nye lov, er mange politibetjente og forsvarsadvokater mere negative. Politibetjente og forsvarsadvokater mener, at det har besværligt gjort deres arbejde og til dels kompromitteret retssikkerheden.

I Sverige er der få tilfælde, hvor fagprofessionelle inden for retssystemet ikke udviser passende kompetence i deres møde med voldtægtsoverleverne. Der er bistandsadvokater, som ikke håndterer deres klienter med den rette følsomhed og empati, og som ikke formår at tilbyde den nødvendige vejledning og støtte gennem retsprocessen. Dette på grund af manglende uddannelse i håndteringen af voldtægtssagerne og mødet med overleverne. Derfor efterlyser både overleverne og nogle advokater, at uddannelse i traumereaktioner, voldtægtsmyter og kønsstereotyper bliver gjort til et krav i Sverige for at håndtere disse sager.

Selvom England fik samtykkelovgivning allerede tilbage i 1956, er der stadig store problemer med voldtægtsmyter og stereotyper og med fagprofessionelles møde med voldtægtsoverleverne. Undersøgelser lavet i 2020, viser, at kun lidt under halvdelen af dem, som anmeldte en voldtægt i England, følte sig behandlet med følsomhed, retfærdighed og respekt af politiet på anmeldelsesstadiet. Kun 14% af de 491 adspurgte voldtægtsoverleverne i studiet fra Victims Commissioner var enige i, at overleverne kunne få retfærdighed ved at anmelde en voldtægt.

Langt de fleste overleverne finder stadig krydsforhøret retraumatiserende og definitioner af voldtægt, voldtægtsmyter og stereotyper, samt hvem der begår voldtægt og hvorfor, fortsætter med at spille en betydelig rolle for, hvordan

voldtægtsoverleverer behandles i retssystemet. Voldtægtsmyter i systemet resulterer i, at overleverer ikke anmelder voldtægt, eller at de tilbagetrækker en anklage om voldtægt, da de ikke føler sig troet på, og voldtægtsmyter har derfor en betragtelig indvirkning på strafferetslige resultater. En lav domsfældelse skaber ligeledes et disharmonisk retssystem, der fungerer afkriminaliserende og dermed øger straffefriheden.¹⁵⁴

Til trods for at der er taget flere tiltag for at forbedre retssikkerheden og mødet med retssystemet for voldtægtsoverleverer, forbliver voldtægtsmyter og stereotyper altså dybt forankret i retssystemet i England og Wales, og både overleverer og nogle fagprofessionelle efterlyser mere og bedre undervisning.

Samme undersøgelser viser dog, at der er en tendens til, at nyere afmeldelser er forbundet med større tilfredshed end ældre anmeldelser. Voldtægtsoverleverer, der har indrapporteret hændelser i de senere år i England og Wales, føler sig mere støttet af politiet, Criminal Prosecution Service, domstolene og offertjenester.

Adspurgte advokater i denne udredning mener da også, at uddannelse af fagprofessionelle i retssystemet har haft en positiv virkning i England og Wales. Både sociologen Caitlin P. Carroll og de svenske advokater i udredningen understreger ligeledes vigtigheden af, at bistandsadvokater for en voldtægtsoverleverer får den rette uddannelse i at håndtere og forstå deres klients traumereaktioner, samt klædes på til at guide og støtte klienten igennem retsprocessen. Det er vigtigt, at bistandsadvokaten har fokus på og evne til at få voldtægtsoverlevereren til at føle sig så tryk som muligt.

I udviklingen af et uddannelsesforløb, der klæder advokater og andre faggrupper på til at arbejde med voldtægtssager og håndtere mødet med voldtægtsoverleverer på den mest hensigtsmæssige måde, er det yderst vigtigt både at inddrage den målgruppe, som man vil forbedre forholdene for, altså voldtægtsoverlevererne, og målgruppen, som skal modtage undervisningen, i dette tilfælde advokaterne (primært bistandsadvokater).

Deltagende advokater ved Amnestys uddannelsesforløb fandt overordnet set alle undervisningsdelene fra kurset relevante for deres arbejde som advokater i voldtægtssager. Disse var:

- **Undersøgelser på voldtægtsområdet og området i en menneskerettighedskontekst**
- **Bistandsadvokatens rolle**
- **Offer- og traumereaktioner og gode råd om, hvad advokater skal være opmærksomme på i deres kontakt med ofre**
- **Udenlandske erfaringer fra voldtægtsområdet i henholdsvis Sverige og England og Wales**
- **Simulationsøvelser**

---

¹⁵⁴ Molina, J & Poppleton, S, October 2020, Rape survivors and the criminal justice system, Victim's commissioner & Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

Ligeledes er anbefalingerne fra adspurgte advokater i denne udredning, at undervisningen skal handle om:

Tematikker anbefalet af adspurgte advokater	Hvilke uddannelsesdele fra Amnesty's uddannelsesforløb, som tematikkerne snakker ind i
Professionalisme i mødet med klienten Advokatens ansvar Tillid fra klienten Forberedelse af klienten	<p style="text-align: center;">→ Bistandsadvokatens rolle</p>
Sprogbrug og spørgeteknik Traumereaktioner	<p style="text-align: center;">→ Offer- og traumereaktioner og gode råd om, hvad advokater skal være opmærksomme på i deres kontakt med ofrene</p>

Derudover anbefalede adspurgte advokater at fokusere på "kønsstereotyper" og "voldtægtsmyter" i undervisningen af advokater, der skal arbejde med voldtægtsområdet. Hvilket også efterspørges som mere tydelige tematikker i Amnesty's uddannelsesforløb. Disse bør både tydeliggøres gennem kurset, samt forklares og bruges aktivt.

Især oplægget om bistandsadvokatens rolle i praksis tilføjede deltagende advokater ny og brugbar viden. Ligeledes fandt de simulationsøvelserne yderst brugbare, da disse øvelser gjorde undervisningen praksisnær og gav mulighed for refleksion over egen rolle i arbejdet med voldtægts ofre.

Erfaringer fra pilotprojektet viser, at det er vigtigt at bevare en ensretning og rød tråd gennem undervisningsforløbet, så der hele tiden er fokus på kursets formål og fokus. Dette vil være med til at binde undervisningen sammen på tværs af forskellige fagligheder, som byder ind.

9.1 Best practice

Med udgangspunkt i overstående og som konklusion på denne udredning vil Amnesty anbefale følgende for uddannelse af advokater i samtykke og i mødet med voldtægtsoverlevende:

- Undervisningen skal baseres på dokumenteret viden og ikke på såkaldt "*craft based learning*". Underviser skal gerne være en professionel inden for feltet, som f.eks. traumepsykologer, forskere eller lignende.¹⁵⁵

¹⁵⁵ Caitlin P. Carroll (2021) The 'lottery' of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals, *Nordic Journal of Criminology*, 22:1, 22-41, DOI: 10.1080/2578983X.2021.1900516

- Der skal kigges på, hvorvidt man skal sætte krav om, at kun forsvars- og bistandsadvokater, der er trænet specielt i håndteringen af voldtægts ofre, må tage disse sager ¹⁵⁶
- Undervisningen skal gøre brug af **simulationsøvelser**
- Undervisningen skal indeholde:

Uddannelsestematik	Uddybelse
Bistandsadvokatens rolle	Herunder: <ul style="list-style-type: none"> • Professionalisme i mødet med klienten • Advokatens ansvar • Tillid fra klienten • Forberedelse af klienten
Traumereaktioner	Herunder: <ul style="list-style-type: none"> • Offer- og traumereaktioner og gode råd om, hvad advokater skal være opmærksomme på i deres kontakt med ofre. • Sprogbrug og spørgeteknik
Voldtægtsmyter og kønsstereotyper	Herunder: <ul style="list-style-type: none"> • Myter og stereotyper, der findes i samfundet • Hvordan disse påvirker os alle og står i vejen for ofrets retfærdighed i retssystemet
Dokumenteret forskning på området, loven og konventioner	Herunder: <ul style="list-style-type: none"> • Lovgivningen og betydningen heraf • Undersøgelser på voldtægtsområdet • Området i en menneskerettighedskontekst
Erfaringer fra andre lande	Herunder: <ul style="list-style-type: none"> • Udenlandske erfaringer fra samtykkeloven og fra voldtægtsområdet

¹⁵⁶ Caitlin P. Carroll (2021) The 'lottery' of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals, *Nordic Journal of Criminology*, 22:1, 22-41, DOI: 10.1080/2578983X.2021.1900516 & Engelsk case

10. Litteraturliste

Amnesty International 2019: Giv os Respekt og Retfærdighed - ADGANG TIL RETFÆRDIGHED FOR KVINDelige VOLDTÆGTsoVERLEVERE I DANMARK.

Amnesty International, Time for Change: Justice for rape survivors in the Nordic countries: [Lag \(1988:609\) om målsägandebitråde](#)

Betænkning om forbedring af voldtægtsofres retsstilling, BETÆNKNING NR. 1458
KØBENHAVN 2005

Brå (2020): The new consent law in practice: An updated review of the changes in 2018 to the legal rules concerning rape

Caitlin P. Carroll (2021) The 'lottery' of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals, *Nordic Journal of Criminology*, 22:1, 22-41, DOI: 10.1080/2578983X.2021.1900516

Centre for Women's Justice, End Violence Against Women coalition, Imkaan, and Rape Crisis England & Wales, 2020: System's Response to Rape, THE DECRIMINALISATION OF RAPE: Why the justice system is failing rape survivors and what needs to change

[Code of Practice for Victims of Crime in England and Wales \(Victim's Code\) - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

Directorate General For Internal Policies; Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs; *Overview of the worldwide best practices for rape prevention and for assisting women victims of rape, 2013.*

Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg, September 2008: *"Combating violence against women: minimum standards for support services"*

Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet, Istanbul, 2011, Artikel 15

FN's generalforsamling: Erklæring om de grundlæggende principper for retfærdighed for ofre for kriminalitet og magtmisbrug, FN-dokument A/RES/40/34.

FN's generalforsamling: Romstatutten for Den Internationale Straffedomstol (sidst ændret i 2010), 17. juli 1998.

Justitsministeriet: NOTAT om ofres retsstilling i forbindelse med straffesager i Danmark og de øvrige nordiske lande, [71687-Artikeltekst-155032-1-10-20161127.pdf](#)

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009): Interview – Introduktion til et håndværk. Hans Reitzels Forlag, 2. udgave, 5. oplag.

McMillan, L 2018, 'Police officers' perceptions of false allegations of rape', *Journal of Gender Studies*, vol. 27, no. 1, pp. 9-21. <https://doi.org/10.1080/09589236.2016.1194260>

Ministry of Justice, Criminal Procedure Rules 2015

Molina, J & Poppleton, S, October 2020, Rape survivors and the criminal justice system, Victim's commissioner

Policing in the UK, House of Commons Library, Jennifer Brown, [CBP-8582.pdf \(parliament.uk\)](#)

Rahila Gupta: »'Victim' vs. 'Survivor': feminism and language«, Open Democracy, 16. juni 2014, www.opendemocracy.net/5050/rahila-gupta/victim-vs-survivor-feminism-and-language

[The role of the Independent Sexual Violence Adviser \(ISVA\) - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

[Victims and Witnesses: Care and Treatment | The Crown Prosecution Service \(cps.gov.uk\)](#) og [Victim and witness care \(college.police.uk\)](#)

[Victims Law Policy Paper: Victims' Commissioner's Proposals for a Victims Law](#)

Walker, SJ 2021, Rape, inequality and the criminal justice response in England: The importance of age and gender, *Criminology & Criminal Justice*, 2021, Vol. 21(3) 297–315